

Dance-ability!

***Een actiegericht onderzoek ter ontwikkeling van een dansaanbod vanuit
danstherapeutische expertise voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking ter
bevordering van sociaal contact binnen de ECI Cultuurfabriek in Roermond.***

*F. Janssen 1418653
Vaktherapie dans- en beweging
Zuyd Hogeschool
Faculteit Gezondheidszorg
Heerlen*

*ECI Cultuurfabriek
T. Schrijnemakers*

*Examinatoren
I. van Keulen
D. Abeling – Boselie
05-06-2019
Verklaring eigen werk*

Voorwoord

Dance-ability.

De titel van mijn scriptie zou een nieuw woord in de dikke Van Dale kunnen zijn. Afgeleid van het woord ‘disability’, dat in het Engels onbekwaamheid of beperking betekent, heb ik als het ware een nieuw woord gevormd dat zoveel meer is dan de beperking alleen. ‘Dance-ability’ is waar dans en mogelijkheden elkaar ontmoeten.

De afgelopen maanden van dit laatste schooljaar heb ik een actiegericht onderzoek uitgevoerd binnen de ECI Cultuurfabriek te Roermond voor mijn afstuderen. Het was aan mij, om vanuit danstherapeutische expertise te onderzoeken hoe een dansaanbod eruit kan zien voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking ter bevordering van sociaal contact.

Bekend met de doelgroep, mede door fase III doorgebracht te hebben bij stichting Kwecoo in Landgraaf, heb ik deze onderzoeksvraag mij volmondig eigen gemaakt. Ik voelde me gelijk aangetrokken tot de onderzoeksvraag in relatie met de doelgroep. Binnen de stage in fase III heb ik veel ervaren, gezien en geleerd wat dans met deze doelgroep kan doen. Wat ik zeer zonde vind is dat deze doelgroep in het algemeen vaak onder vuur ligt. Men staat niet open voor de mogelijkheden waarmee deze mensen zijn uitgerust en men kijkt soms niet verder dan de beperking alleen.

In de eerste twee jaar van deze opleiding tot dans- en bewegingstherapeut op Zuyd in Heerlen heb ik veel geleerd over mijn eigen ik met daarbij plezierige, en minder plezierige eigenschappen. Deze studie heeft me uitgedaagd om deze eigenschappen op te merken, te onderzoeken en adequaat in te zetten. Dit niet alleen ten behoeve van mijn eigen ontwikkeling, maar ook naar de cliënten toe in het werkveld. Door hiermee wegwijs te worden kan het in therapie beter ingezet worden. Ik voel me dan ook sterker dan voorheen.

Ik ben niet alleen verantwoordelijk voor het proces dat ik heb doorlopen. Net zoals bij een zwerm vogels vlogen er personen met me mee die mij hielpen om de juiste richting te behouden.

Graag wil ik de volgende personen bedanken voor het proces dat ik doorlopen heb:

- T. Schrijnemakers, als opdrachtgever van de ECI, I. van Lottum als begeleidster van de cliënten bij de ECI, S. Groznik als dansdocent gevestigd in de ECI, alle begeleiders vanuit de woongroepen waar ik heb kunnen meelopen en medewerkers bij de ECI die me de ruimte hebben gegeven om dit onderzoek zo prettig mogelijk uit te voeren. Ik heb me vanaf het eerste moment welkom gevoeld.

- De professionals, L. Smeets, L. van Dongen, J. Strating en M. L. Martens – Van Spijk, die openstonden voor het afnemen van interviews over hun dansante expertise in het werkveld met de doelgroep. Dank voor het enthousiasme. Deze informatie heb ik met hetzelfde enthousiasme meegenomen in het onderzoek.

- I. van Keulen, scriptiebegeleidster. Dank voor al het vertrouwen en het laten focussen op de momenten dat ik door de bomen het bos even niet meer zag. Het was enkel nodig om vanuit een helikopterview naar het groter geheel te kijken en niet stil te blijven staan bij één boom!

- Mijn klasgenootjes. Ondanks dat ik mijn derde jaar overnieuw heb gedaan en in een nieuwe klas terecht ben gekomen, heb ik het gevoel gehad vanaf het begin deel uit te maken van de groep. Ik werd omringd door prachtige mensen die mijn individualiteit accepteerden en mij lief hadden. Dank jullie voor deze korte, maar krachtige tijd.

- Mijn ouders en vriend. Bedankt voor de onvoorwaardelijke steun tijdens deze tijd van afstuderen. De belangstelling die jullie toonden gaf mij energie. Ook nam ik de nodige afleiding zo nu en dan graag ter harte.

Ik houd U niet langer in spanning met het lezen van de scriptie.

Één, waarin onbegrensde mogelijkheden liggen.

Fleur Janssen

05-06-2019, Heerlen

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Inleiding	8
1. Probleemstelling.....	9
1.1 Inleiding.....	9
1.1.1 Aanleiding	9
1.1.2 Onderzoekscontext	11
1.1.3 Zoekstrategie	14
1.1.4 Bevindingen probleemgebiedverkenning.....	15
1.1.5 Rol van het medium.....	19
1.1.6 Noodzaak/relevantie voor aanvullend onderzoek	21
1.2 Vraagstelling.....	22
1.3 Doelstelling.....	23
2. Onderzoeksdesign	24
2.1 Onderzoekstype en methode.....	24
2.2 Voor- en Oriëntatiefase.....	25
2.3 Diagnostische fase	27
2.4 Ontwikkelfase	29
2.5 Actiefase	33
2.6 Evaluatiefase.....	37
2.7 Kwaliteitscriteria.....	38
2.7.1 Samenwerking	38
2.7.2 Reflectie.....	39
2.7.3 Kennisbronnen.....	39
2.7.4 Bruikbaarheid	40
2.7.5 Transparantie	40
2.7.6 Kritische en zorgvuldige omgang met aannames	41
2.7.7 Verantwoording.....	41
2.7.8 Betrouwbaarheid	41
2.7.9 Validiteit	41

3. Resultaten	43
3.1 Procesevaluatie	43
3.1.1 Inhoud van werkvormen	45
3.1.2 Houding/attitude van begeleider.....	49
3.1.3 Danstherapeutische technieken	52
3.1.4 Thema's	54
3.2 Productevaluatie	57
3.2.1 Vragenlijsten deelnemers	57
3.2.2 Vragenlijsten begeleiders	60
4. Discussie.....	62
4.1 Interpretatie van resultaten	62
4.2 Kritische reflectie.....	71
4.3 Terugkoppeling opdrachtgever	74
4.4 Conclusies & Aanbevelingen	75
4.4.1 Beantwoording vraag- en doelstelling.....	75
4.4.2 Aanbevelingen opdrachtgever, de praktijk en beroepsontwikkeling	78
4.4.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek	79
4.5 Vertaling eigen vaktherapeutisch handelen	80
Literatuurlijst	85
Bijlagen	88
A: PICO-vragen & zoekgeschiedenis	88
B: Ondertekend akkoordformulier.....	91
C: Vragenlijst deelnemers.....	94
D: Vragenlijst begeleiders	95
E: Poster dansaanbod	96

Samenvatting

Deze scriptie is geschreven in het kader van het afstuderen aan Zuyd Hogeschool in Heerlen. Hier heb ik de bacheloropleiding Vaktherapie dans- en beweging gevolgd. De onderzoeksvraag is afkomstig vanuit de ECI Cultuurfabriek in Roermond. De ECI is een cultuurfabriek waarbij mensen in en om Roermond, maar ook daarbuiten naartoe kunnen gaan en deel kunnen nemen aan allerlei culturele activiteiten. Er zijn ook genoeg kwetsbare doelgroepen die graag in contact komen met deze culturele activiteiten, maar dit om diverse redenen niet kunnen. Dit vormt tevens het probleem. De ECI wil hier graag verandering in brengen en schakelt Zuyd Hogeschool in om dit tot een onderzoeksvraag te ontwikkelen.

Dit onderzoek heeft antwoord kunnen geven op de volgende vraag:

“Hoe ziet een dansaanbod eruit voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI Cultuurfabriek in Roermond ter bevordering van sociaal contact?”

Met dit onderzoek borduur ik voort op het onderzoek van L. Ham en L. Houkes. Zij hebben vorig jaar bij de ECI onderzocht hoe een dans- en bewegingstherapeut kan bijdragen aan het vormgeven van een dansaanbod. Door deze informatie als vertrekpunt te nemen kan er gericht gewerkt worden naar de invulling van dat dansaanbod.

Dit onderzoek had meerdere accenten. Enerzijds is er tijd besteed aan het ontwikkelen van een dansaanbod, anderzijds is het dansaanbod ook uitgevoerd om te toetsen of dit ook daadwerkelijk aanslaat bij de doelgroep. Tot slot werd er ook om een aanbod gevraagd dat geïmplementeerd kon worden. Gedurende het onderzoek zijn er verschillende manieren van dataverzameling toegepast. Zo zijn er interviews afgenomen met professionals die dansant werken met de doelgroep, participerende observaties gedaan tijdens meeloopdagen op woongroepen bij de cliënten en aantekeningen bijgehouden om informatie te verzamelen en methodische aspecten in kaart te brengen om het aanbod vorm te geven. Analyse van deze data is gedaan door interviews en de bevindingen vanuit de vragenlijsten te vergelijken en te scannen op overeenkomsten en verschillen.

Het ontwikkelde dansaanbod is uitgevoerd met een groepje van zes cliënten die structureel drie weken lang op zaterdagochtend naar de ECI kwamen. Gedurende dansles twee waren er

zeven cliënten aanwezig. Allen hebben zij een licht tot matig verstandelijke beperking. Na afloop van elke dansles zijn zowel de deelnemers als de begeleiders die aanwezig waren bevraagd middels een vragenlijst. De feedback van beide partijen is verwerkt in de volgende les om het aanbod zo passend mogelijk af te stemmen op de wensen en behoeften van de doelgroep. Persoonsgerichte zorg is immers iets wat steeds belangrijker wordt geacht, ook binnen de ECI.

De resultaten zijn verkregen aan de hand van data-analyse. De resultaten zijn onderverdeeld in proces- en productevaluatie. Bij de procesevaluatie wordt stilgestaan bij het functioneren in de praktijk. De resultaten van de procesevaluatie heb ik opgedeeld in vier aspecten: de inhoud van de werkvormen, de houding/attitude van de begeleider/aanbieder van de dansles, de danstherapeutische technieken die ingezet worden en de thema's waarmee gewerkt kan worden in een les. Uit de analyse is gebleken dat het belangrijk is om in een werkvorm te werken met structuur, herhaling, een gesloten werkvorm, een open werkvorm, een choreografische werkvorm, een kringvorm, ritme, symboliek en werken met materiaal. Bij het begeleiden van de deelnemers komt voort dat het reageren vanuit jezelf, non-verbale communicatie, het afstemmen op de doelgroep, het aansluiten op behoeften van de doelgroep, het innemen van de maatjesrol en het inzetten van humor belangrijk is. Sociaal contact was het thema dat centraal stond. Echter, zijn er uit de analyse nog meer thema's gerold die de doelgroep raken. Zo zijn zelfbeeld, eigen identiteit, zelfvertrouwen, lichaamsbesef, expressie en plezierbeleving ook thema's die frequent terugkomen.

De resultaten van de productevaluatie geven de effecten van het aangeboden dansaanbod weer. Zowel begeleiders als deelnemers benoemden dat de aangeboden lessen op deze manier veel opleverden en dat er gericht op de persoon werd afgestemd met zijn eigen wensen en behoeften. Er is gebleken dat een dansaanbod aanslaat bij de doelgroep en dat dans- en beweging een middel is om sociaal contact en andere thema's te stimuleren. Deze verkregen informatie vormt tevens het antwoord op de hoofdvraag.

De conclusie die getrokken kan worden is dat de hoofdvraag beantwoord is met bovenstaande resultaten. De doelstelling van het onderzoek vraagt om een aanbod dat geïmplementeerd kan worden. De resultaten zijn daarom duidelijk omschreven en vaktermen zijn waar nodig uitgelegd. Het wordt echter aangeraden om het aanbod door een dans- en bewegingstherapeut of een professioneel opgeleide begeleider of danser te laten uitvoeren. Deze doelgroep vraagt om een aangepaste aanpak en een begeleider dient hierin de juiste aansluiting te vinden.

Inleiding

Deze scriptie is het uiteindelijke resultaat van een actiegericht onderzoek naar de vraag hoe een dansaanbod eruit kan zien voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI Cultuurfabriek ter bevordering van sociaal contact in Roermond. Deze scriptie, en dus dit onderzoek is beschreven aan de hand van de volgende hoofdstukken:

In hoofdstuk 1 is de probleemstelling van het onderzoek beschreven. Hierin is de aanleiding van het onderzoek, de doelgroep waar het onderzoek zich op richt, de zoekstrategie die ingezet is om tot de juiste literatuur te komen, de bevindingen van deze literatuurstudie, de rol die het medium hierin heeft én de noodzaak en relevantie voor het doen van dit onderzoek beschreven. Dit hoofdstuk sluit af met de vraag- en doelstelling van het onderzoek.

In hoofdstuk 2 is het onderzoeksdesign beschreven. Dit bestaat uit het onderzoekstype en methode die passend zijn bij dit onderzoek. Tevens is er aan de hand van verschillende onderzoeksfases beschreven welke acties en stappen er zijn ondernomen gedurende het onderzoek. Dit hoofdstuk sluit af met de beantwoording van kwaliteitscriteria, specifiek voor dit type onderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn de resultaten beschreven, verkregen door middel van data-analyse. Er is een onderscheid gemaakt tussen proces- en productevaluatie. De resultaten zijn zowel tekstueel als grafisch weergegeven.

In hoofdstuk 4 staat de discussie van het onderzoek beschreven. Hierin zijn de resultaten verklaard en geïnterpreteerd. Er is vervolgens een kritische reflectie opgenomen. Dit zorgt voor sterke en zwakke punten van het uitgevoerde onderzoek. Hoe de resultaten terug zijn gekoppeld naar de opdrachtgever is ook te lezen in dit hoofdstuk. Er is een conclusie getrokken, evenals aanbevelingen gedaan voor de praktijk, de beroepsontwikkeling en vervolgonderzoek. De vraag- en doelstelling zijn in dit hoofdstuk beantwoord. Tot slot is er beschreven hoe de vertaalslag gemaakt wordt met het eigen vaktherapeutisch handelen.

1. Probleemstelling

In de probleemstelling is een uiteenzetting beschreven van het onderzochte onderzoeksprobleem. De aanleiding van het onderzoek en de onderzoekscontext zijn beschreven evenals de zoekstrategie waarmee literatuurstudie is verricht. De bevindingen van deze studie in combinatie met dans- en bewegingstherapie zijn vervolgens weergegeven. Dit hoofdstuk sluit af met de noodzaak voor aanvullend onderzoek.

1.1 Inleiding

1.1.1 Aanleiding

In 2009 is de Electro Chemische Industrie hervormd tot de ECI cultuurfabriek. Wat voorheen een oude industrie was, is nu een modern en levendig cultureel centrum aan de Roer in Roermond. Deze cultuurfabriek biedt culturele activiteiten voor bewoners in en rondom Roermond aan waarbij dans, theater, kunst en cultuur beleefd kan worden. Er is veel animo voor deze culturele activiteiten. Echter, is er tot op het heden een beperkt aanbod voor de kwetsbare doelgroepen in en rondom Roermond. Onder kwetsbare doelgroepen vallen senioren en mensen met een verstandelijke beperking. Omdat de ECI geen aanbod heeft voor deze kwetsbare doelgroepen zijn ze in conclaaf gegaan met Zuyd Hogeschool in Heerlen. Om over meer cultureel aanbod te beschikken is de ECI op zoek naar Zuyd studenten van de opleiding Vaktherapie om middels een afstudeeronderzoek nieuw aanbod te ontwikkelen. Er wordt gekozen voor studenten van de opleiding Vaktherapie omdat zij vaak ook met kwetsbare doelgroepen werken en hier op een fijne manier op kunnen afstemmen (T. Schrijnemakers, persoonlijke communicatie, 24 september 2018). Vorig schooljaar werd er door Ham en Houkes (2018) onderzoek gedaan naar de bijdrage die een dans- en bewegingstherapeut kan leveren bij het vormgeven van een dansaanbod ter bevordering van sociaal contact bij mensen met een verstandelijke beperking. Hier zijn aspecten naar voren gekomen die belangrijk zijn bij het vormgeven van een dansaanbod. Het aanbod zelf moet nog verder ontwikkeld worden. Dit jaar is de vraag aan mij gesteld om vanuit mijn expertise een dansaanbod te creëren voor een moeilijk bereikbare doelgroep; senioren of mensen met een verstandelijke beperking waarbij het sociaal contact een belangrijke factor is. In samenspraak met T. Schrijnemakers heb ik vanwege mijn affiniteit en het al gedane

onderzoek vanuit vorig schooljaar bij deze doelgroep gekozen voor mensen met een verstandelijke beperking. Doordat er nu een beroep wordt gedaan op het daadwerkelijk ontwikkelen en uitvoeren van een dansaanbod zal dit onderzoek een vervolg zijn op het eerder gedane onderzoek van Ham en Houkes.

Gekeken naar actuele ontwikkelingen binnen de zorg en het werkveld, is te zien dat er steeds meer belangstelling is voor persoonsgerichte zorg die bijdraagt aan de kwaliteit van leven van mensen met een beperking (I. van Lottum, persoonlijke communicatie, 24 september 2018). De ervaring van de cliënt wordt steeds belangrijker. De zorg die wordt geleverd is vaak niet op maat genoeg voor de individuele cliënten binnen een groep. Er worden steeds meer zorgafdelingen gecreëerd in culturele instellingen in Nederland. De vraag naar aanbod voor kwetsbare doelgroepen is ook toegenomen. Het bestaande aanbod is daarentegen schaars.

Vanuit de ECI is T. Schrijnemakers de aangewezen contactpersoon voor dit onderzoek. T. Schrijnemakers heeft zijn hulp geboden door betrokken mee te denken over de vraagstelling en over het gehele verloop van het onderzoek tijdens de eerste contactmomenten.

Waar ik zelf altijd de deuren heb willen sluiten, zijn ze tijdens mijn stageperiode in het derde opleidingsjaar wagenwijd geopend. Van kleins af aan stond ik nooit genoeg open voor mensen met een verstandelijke beperking. Ik wist me geen houding aan te nemen als ik mensen met een verstandelijke beperking tegenkwam en voelde me niet helemaal op mijn gemak. Ik begreep hen en hun gedrag niet. Tijdens stage in fase drie heb ik de mogelijkheid gekregen om parttime stage te lopen bij Stichting Kwecoo in Landgraaf. Dit is een kleinschalige woonomgeving voor mensen met een verstandelijke beperking en een beperking op het gebied van communicatie. Tijdens mijn stagetijd ben ik oprecht van deze mensen gaan houden en heb ik me nog nooit zo vergist in mijn visie. Er is zoveel openheid, warmte en contact vanuit deze mensen dat ik het een hele mooie doelgroep vind om mee te mogen werken binnen dans- en bewegingstherapie. Je krijgt onwijs veel terug van deze doelgroep zoals dankbaarheid, humor, directe feedback en openheid. Ik vind het daarom betreurenswaardig dat er relatief zo weinig aanbod is voor deze mensen. Ik heb mijn methodisch handelen bij deze doelgroep mogen uitbreiden, mogen verdiepen en mogen aanscherpen. Vanuit deze expertise, onwijs veel goede zin én motivatie om een nieuwe uitdaging aan te gaan heb ik deze onderzoeksopdracht mij eigen gemaakt.

In dit onderzoek is vaktherapeutisch te werk gegaan. Het onderzoek is opgezet en uitgevoerd vanuit danstherapeutische expertise. Het is echter geen vast gegeven dat enkel een danstherapeut het aanbod kan uitvoeren. Deze expertise kan worden voortgezet in de uitvoering, echter is het aanbod zo vormgegeven dat het niet noodzakelijk is dat een danstherapeut dit moet uitvoeren. Dit maakt de implementeerbaarheidsfactor groot aangezien de ECI dit graag wenst. Er is gezorgd voor een heldere beschrijving van het dansaanbod waarin termen zijn uitgelegd zodat mensen van buitenaf dit ook begrijpen. In de praktijksituatie is er geen therapie aangeboden aan de deelnemers. Ondersteunend hierbij is het literatuuronderzoek dat ik heb verricht, de vakkennis die ik in de loop der jaren heb verkregen en mijn eigen expertisekennis.

1.1.2 Onderzoekscontext

Het onderzoek vond plaats binnen de ECI in Roermond. Sinds de heropening in 2009 had de ECI het doel als cultuurhuis te dienen en zoveel mogelijk mensen in en rondom de buurt te voorzien van culturele activiteiten. Zoals eerder beschreven richt mijn onderzoek zich op mensen met een verstandelijke beperking. Deze mensen zijn verbonden met de ECI in Roermond. Vanuit verschillende woongroepen (WBC's, woonbegeleidingscentra) in en om Roermond komen namelijk cliënten enkele dagdelen per week voor dagbesteding naar de ECI. De mensen die op vrijwillige basis mee wilden doen aan dit onderzoek zijn dan ook afkomstig uit de woongroepen vanuit PSW (Pedagogisch Sociaal Werk). PSW ondersteunt kinderen en volwassenen met een verstandelijke beperking die begeleiding nodig hebben met het inrichten van hun eigen leven.

De doelgroep

Net zoals elk mens is ieder mens met een verstandelijke beperking uniek. Er is er geen één hetzelfde. Wat wel kenmerkend is voor deze doelgroep is dat ze allemaal een blijvende ontwikkelingsachterstand hebben ten gevolge van een stoornis in het cognitief functioneren. Cognitie houdt verband met het waarnemen, kennen, geheugen, weten en denken. Deze stoornis, en dus de achterstand ontstaat meestal in een vroeg ontwikkelingsstadium (vóór, tijdens of kort na de geboorte). De ondersteuning die nodig is bij iemand met een verstandelijke beperking wordt niet enkel bepaald door de ernst van de verstandelijke beperking maar ook door bijkomende beperkingen (Hermsen, Keukens, & Van der Meer,

2016).

Om een verstandelijke beperking officieel te diagnosticeren worden er enkele criteria gehanteerd:

△ Een beperking in het intellectueel functioneren (meer dan twee standaarddeviaties beneden het populatiegemiddelde): dat wil zeggen een IQ van 70 of minder bij een individueel gebruikte IQ-test.

△ Gelijktijdig optredende beperking in het adaptieve gedrag (meer dan twee standaarddeviaties beneden het populatiegemiddelde): niet kunnen voldoen aan de normen die horen bij de leeftijd in vergelijking tot leeftijdsgenoten. Denk hierbij aan sociale vaardigheden, verantwoordelijkheden, communicatie, onafhankelijkheid en zelfredzaamheid.

△ Het optreden van deze beperkingen vindt plaats vóór het 18^e levensjaar (Hermsen, Keukens, & Van der Meer, 2016).

De respondenten van dit onderzoek zijn zes mobiele mensen die zich vrijwillig hebben opgegeven. Door enkel mobiele mensen te includeren ontstaat er gelijkheid onderling en is er veel ruimte om te experimenteren met de inhoud van het dansaanbod. Allen moesten zij gediagnosticeerd zijn met een verstandelijke beperking. Het gegeven dat het aanbod rust op het bevorderen van sociaal contact komt voort uit het onderzoek van Ham en Houkes (2018). Zij hebben onderzocht dat sociaal contact een belangrijke factor is om mee te werken aangezien mensen met een verstandelijke beperking vaak tekort schieten in het adaptieve gedrag.

Wat ook een vereiste is geweest, is dat de respondenten affiniteit hebben met dans. Dit maakt dat het aanbod meer succeservaringen met zich kan meebrengen dat tevens voortgezet kan worden binnen de ECI. Via een face-to-face gesprek met de ECI kwam naar voren dat de deelnemers mensen zullen zijn met een licht-matig verstandelijke beperking. Deze keuze is gebaseerd op het feit dat het aanbod implementeerbaar moet zijn, maar ook voldoende animo met zich moet meebrengen en de verscheidenheid niet te groot moet zijn. De cliënten die naar de ECI komen ter dagbesteding zijn bijvoorbeeld allen mobiel en kunnen in bepaalde mate zelfstandig werk verrichten. Omdat het aanbod eventueel voort kan leven binnen de ECI met deze mensen is er gekozen voor mobiele en licht-matig verstandelijke deelnemers. Voor

mensen met een zwaar verstandelijke beperking, blijkt een dansaanbod gericht op sociaal contact onderling voor nu niet gewenst omdat daar de affiniteit en mogelijkheden voor nu niet liggen.

Het dansaanbod dat ontwikkeld is, werd aangeboden tijdens de vrijetijdsbesteding van de cliënten. Dit betekent dat het plaatsvond op momenten dat de cliënten niet deelnamen aan de dagbesteding. Afhankelijk van de beschikbaarheid van dansbare ruimtes in de ECI én de momenten waarop deelnemers vrij zijn is er een geschikte dag en tijdstip uitgekozen om het aanbod drie weken lang uit te voeren.

De personen en instellingen die hierbij betrokken zijn, zijn de ECI Cultuurfabriek en de woongroepen vanuit PSW. Hoe de deelnemers benaderd zijn is te lezen onder 2.4 Ontwikkelfase.

1.1.3 Zoekstrategie

Figuur 1. Zoekstrategieën.

Om de verkenning van het probleemgebied goed en overzichtelijk in kaart te kunnen brengen heeft er eerst verdieping plaatsgevonden in hetgeen wat er al is gedaan. Hierbij is er verdiept in de scriptie van Britt Houkes en Lisa Ham omtrent het vormen van een dansaanbod gericht op sociaal contact bij mensen met een verstandelijke beperking binnen de ECI in Roermond. Na het bestuderen van deze literatuur is er gebruik gemaakt van de strategie ‘mindmapping’. Volgens Migchelbrink (2007) is mindmapping een activerende werkvorm om op een snelle en eenvoudige manier mogelijke aspecten van een probleem in kaart te brengen.

De literatuurstudie is dus gestart met de scriptie van het onderzoek van vorig schooljaar vanuit dans- en bewegingstherapie. In dit onderzoek werden duidelijke handvaten aangereikt wat betreft het vormgeven van een dansaanbod voor zowel thema's om mee te werken als de rol van de begeleider. Echter ontbreekt het aan een duidelijke inhoud. Om hier meer kennis over te verkrijgen is er verder onderzoek verricht naar de doelgroep in combinatie met dans en beweging of dans- en bewegingstherapie. Ook is er gezocht naar de doelgroep in combinatie met sociaal contact. Door hier meer kennis over te vergaren wordt er een beter beeld geschetst van de huidige situatie en hoe hier wellicht op ingespeeld kan worden.

Bij het opzoeken van de literatuur werd gebruik gemaakt van de databank DiZ (Doorzoek Informatiebronnen Zuyd). Deze databank zoekt in veel verschillende databanken (zoals Pubmed, Sciencedirect en Google Scholar). Via deze weg werd de informatie het snelste en meest doeltreffend weergegeven. Om tot vermeerdering van resultaten te komen is er gebruik

gemaakt van zowel Nederlandse als Engelse zoektermen. De literatuur is vervolgens geselecteerd op basis van de titel, abstract of keywords. De zoektermen, evenals de pico-vragen zijn opgenomen in bijlage A.

1.1.4 Bevindingen probleemgebiedverkenning

Pilotonderzoek L. Ham en B. Houkes

“Hoe kunnen wij als toekomstige dans- bewegingstherapeuten bijdragen aan het ontwikkelen van een dansaanbod ter bevordering van sociaal contact voor mensen met een verstandelijke beperking binnen de ECI Cultuurfabriek in Roermond?” (Ham & Houkes, 2018, p. 1)

In het schooljaar 2017-2018 is een pilotstudy uitgevoerd om een dansaanbod te ontwikkelen ter bevordering van sociaal contact bij volwassen mensen met een verstandelijke beperking binnen de ECI in Roermond. Door middel van het onderzoek van de studenten Ham en Houkes is er een antwoord verkregen op de vraag hoe toekomstige dans- en bewegingstherapeuten bij kunnen dragen aan het vormgeven van een aanbod. Het eindresultaat van dit onderzoek toont aan dat de inhoud van het dansaanbod verdeeld kan worden onder zeven verschillende voorwaarden. Het is dan belangrijk om dit in acht te houden bij het vormen van een dansaanbod.

Figuur 2 is een schematisch overzicht van de desbetreffende inhoud.

Wat	Waarom
△ Ritme	Ritme kan worden gebruikt om structuur mee in te bouwen. Het biedt continuïteit waar de deelnemers telkens op terug kunnen vallen. Doordat de muziek telkens terugkeert naar hetzelfde patroon wordt voorspelbaarheid gecreëerd.
△ Leiden- volgen	Door te leiden en te volgen wordt er geëxploreerd met de eigen rol binnen het sociaal contact. Het is het aansluiten bij elkaar op een laagdrempelige manier.
△ Afstand- nabijheid	Op een veilige manier kunnen de deelnemers exploreren met de afstand tot een ander en hun eigen grenzen hierin.

△ Ontspanning	Bij deze doelgroep is er veel spanning aanwezig in het lijf. Het is daarom belangrijk om het eigen bewustzijn te stimuleren en op de ademhaling te letten.
△ Motoriek	Aandacht voor de motoriek is belangrijk. Veel beperkingen gaan gepaard met motorische moeilijkheden. Het is daarom belangrijk hier ook aandacht aan te besteden binnen de dans.
△ Creativiteit	Deze doelgroep moet ook de kans en de ruimte geboden krijgen om hun creativiteit los te laten.
△ Behoeft	Werken vanuit de behoefte van de cliënt is belangrijk. Het ernaar kunnen luisteren en aansluiten zijn belangrijke vaardigheden.

Figuur 2. Resultaat literatuurstudie Ham en Houkes. Aangepast overgenomen uit *Disability* (p.77) door L.Ham en B. Houkes, 2018, Heerlen: Zuyd Hogeschool. Copyright 2017-2018, Zuyd Hogeschool.

In het pilotonderzoek werd door middel van een actiegericht onderzoek een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvraag. Er is namelijk een productbeschrijving gevormd. Deze productbeschrijving dient als basis voor een dansaanbod binnen de ECI Cultuurfabriek. Middels dit onderzoek is gebleken dat een dansaanbod rondom sociaal contact bij deze doelgroep aanslaat en dat het medium dans een goede manier is om verder met dit thema te exploreren (Ham & Houkes, 2018).

Uit recent onderzoek is gebleken dat mensen met een meervoudige beperking 1 tot 6 informele sociale contactpersonen per jaar hebben. Hiervan heeft 60% één keer per maand contact en 30% één of twee keer per jaar. Van alle contactpersonen is daarbij 80% familie. Ook is de behoefte aan sociaal contact van mensen met een verstandelijke en meervoudige beperking onderzocht via observaties van zogenoemde ongedwongen interacties vanuit de mensen met een beperking zelf. Hierbij was zichtbaar dat mensen duidelijk zelf op zoek naar contact gaan (Kamstra, 2017).

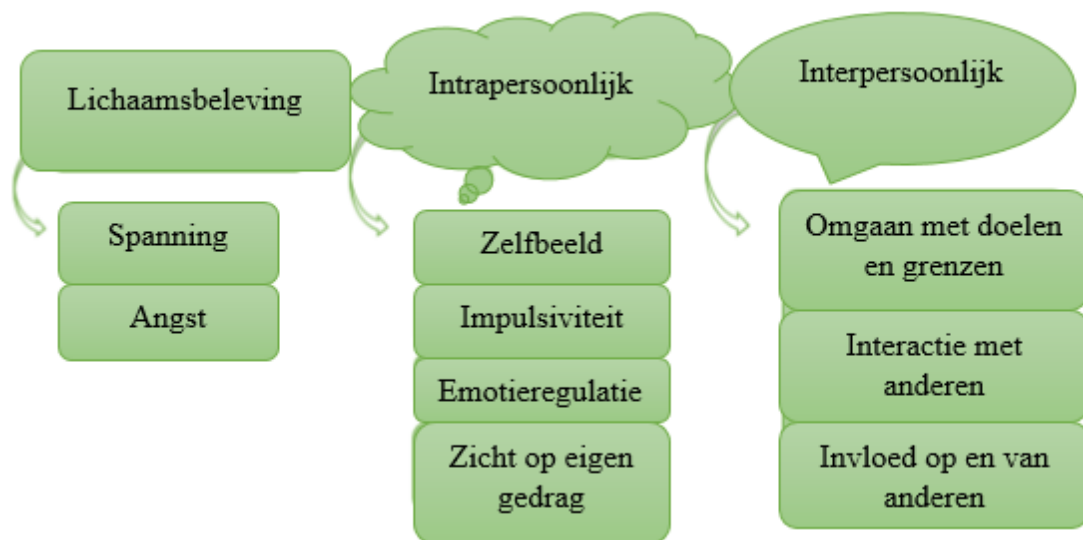
Voor mensen met een verstandelijke beperking is het niet altijd eenvoudig om contacten met andere mensen te leggen. Het blijkt dat mensen met een verstandelijke beperking moeite hebben met het adaptieve gedrag en dus ook het aangaan en behouden van sociale contacten lastig vinden (Tomassen, & De Wit, z.d.). Als je niet goed kunt participeren aan activiteiten die buitenshuis plaatsvinden en moeite hebt met het bereiken van andere mensen, dan ligt

eenzaamheid gevaarlijk op de loer (Tomassen, & De Wit, z.d.).

Mensen met een verstandelijke beperking neigen vaak naar een leefstijl waarin ze niet deelnemen aan actieve lichamelijke activiteiten. In plaats daarvan nemen ze vaak deel aan passieve activiteiten. Het kijken van tv, luisteren naar de radio, het kijken naar een film of naar de bioscoop gaan zijn hier voorbeelden van (Stanford, 1973).

Aujla en Redding (2013) beschrijven dat mensen met een verstandelijke beperking veelal niet deelnemen aan bewegingsactiviteiten omdat er vaak een gevoel van druk ontstaat. Technieken in de dans en het moeten presteren zijn thema's die centraal staan. Dit wordt omschreven als een barrière. Dans- en bewegingstherapie kan voor deze doelgroep een uitkomst bieden omdat deze vorm van beweging ze juist insluit in plaats van uitsluit. ECI The Movement is de naam van de dansschool die in de ECI gevestigd is. Deze dansschool biedt bijvoorbeeld enkel danslessen aan, aan mensen zonder een verstandelijke beperking.

Vanuit onder andere KenVaK (Kenniskring Kennisontwikkeling & Vaktherapieën) heeft er een project plaatsgevonden waarin er onderzoek is gedaan, '(Be)leef in de wijk' genaamd, waarin hulpverleners, studenten en docent- onderzoekers in co-creatie samen hebben gewerkt. De vraag was hoe vaktherapeuten kunnen aansluiten bij de huidige ontwikkelingen van wijkgericht werken. Het project '(Be)leef in de wijk' richtte zich op deze vraag van vaktherapeuten uit instellingen die gespecialiseerd zijn in behandeling van mensen met een lichtverstandelijke beperking (LVB) en ernstige psychiatrische en/of gedragsproblematiek. Er is onderzoek gedaan naar indicatiegebieden voor vaktherapieën bij mensen met lichte verstandelijke beperking. Vanuit de perspectieven en werkwijzen van vaktherapeuten kwam naar voren dat de indicatiegebieden voor vaktherapieën bij mensen met lichte verstandelijke beperking (vanaf hier LVB genoemd) te rangschikken zijn volgens drie niveaus (Bootsma et al., 2017):

Figuur 3. Indicatiegebieden voor de verwijzing van mensen met een LVB naar vaktherapieën. Aangepast overgenomen uit Een overzicht van indicatiegebieden voor vaktherapieën bij mensen met een licht verstandelijke beperking (p.5) door Bootsma et al., 2015-2017, Heerlen: Zuyd Hogeschool. Copyright 2015-2017, Zuyd Hogeschool.

Één van deze niveau's betreft het interpersoonlijk niveau. Dit niveau biedt een handvat voor indiceerders over wanneer vaktherapieën ingezet kunnen worden bij mensen met een LVB. Bij het interpersoonlijk niveau gaat het over het sociaal functioneren waarbij de interactie met een ander centraal staat.

Opvallend is dat door behandelteams voornamelijk verbale interventies worden ingezet, terwijl mensen met een LVB moeite hebben met het verwerken van verbale informatie. Inzet van non-verbale, meer ervaringsgerichte methodieken zou beter aansluiten bij de doelgroep. Door het inzetten van non-verbale middelen is er geen verbale interactie nodig die continue plaatsvindt en kan de cliënt op een ervaringsgerichte manier die non-verbale sociale signalen herkennen, toepassen en -indien nodig gedragsalternatieven ontwikkelen. Aangezien mensen met een LVB hier moeite mee hebben kan er verwacht worden dat dit in een bepaalde mate ook geldt voor mensen met een matig verstandelijke beperking (Bootsma et al., 2017).

1.1.5 Rol van het medium

Wanneer dans- en beweging (psycho-)therapeutisch ingezet wordt spreekt men van dans- en bewegingstherapie. Het is een ervaringsgerichte therapievorm die zich baseert op de relatie tussen psyche (geest) en lichaam waarbij de psychische betekenis die in de beweging tot uitdrukking komt, en via de beweging beïnvloedbaar is, centraal moet staan (Smeijsters, 2008). Deze therapievorm is geschikt voor mensen met lichamelijke, verstandelijke, psychische, psychosociale of psychiatrische problematiek waarbij via doelgerichte inzet van kunstvormen, technieken, beweging en lichaamsbeleving een uiting wordt gegeven aan de problematiek. Fysieke signalen en gevoelens worden in het hier en nu onderzocht en dansant tot verandering gebracht (Landelijk Domeinprofiel Vaktherapeutische Beroepen, 2016, p.8).

Dans- en bewegingstherapie met de doelgroep

Het onderzoek van Clark (2011) en Barnet-López et al. (2015) geven weer dat expressie op een non-verbale manier een goede manier is om met deze doelgroep te werken aan het leren accepteren van zichzelf, het leren uiten van zichzelf en het verbeteren van de omgang met een ander. Door in dans- en bewegingstherapie juist te werken met non-verbaliteit kunnen mensen met een verstandelijke beperking toewerken naar sociale inclusie en de interactie met anderen zonder dat dit verbaal hoeft te gebeuren. Deze interactie wordt al gestimuleerd in een kringvorm of de manier waarop de therapeut het contact aangaat (Stickley, Crosbie & Hui, 2011).

Stickley et al. (2011) beschrijven dat het essentieel is de deelnemer als persoon centraal te stellen binnen de sessie of het aanbod. De synchroniserende groepstechniek zoals beschreven door Smeijsters (2008), waarbij een individu met behoud van zijn individualiteit wordt opgenomen in een groep sluit bij deze beschrijving aan en is belangrijk in acht te nemen bij het uitvoeren van het aanbod. Deze techniek laat de deelnemer groeien in zelfvertrouwen en via deze manier kan gewerkt worden aan verschillende thema's die te maken hebben met sociale vaardigheden zoals luisteren naar een ander en het wachten op de beurt.

De Sherborne bewegingsmethodiek kan worden ingezet bij het werken met deze doelgroep. Deze methodiek is ontwikkeld door Veronica Sherborne met als doel de ontwikkeling van de totale persoonlijkheid te bevorderen. Kinderen en mensen met een verstandelijke beperking

hebben veelal moeite met het lichaamsbewustzijn, het bewustzijn van de ruimte en het bewustzijn van een ander. Daar waar dit bij kinderen zonder verstandelijke beperking vaak als vanzelf gaat moeten deze mensen hierbij ondersteund worden. Zo kan het zelfvertrouwen vergroot worden door bewegingsspellen die gericht zijn op de ontwikkeling van het zelfbewustzijn en het bewustzijn van de ruimte. Het vertrouwen in een ander kan vergroot worden door sociale vaardigheden te verwerken in werkvormen (Van der Aa, 2008).

Dansen in de vorm van beweging heeft veel positieve effecten op mensen met een verstandelijke beperking. Zo is er een positief effect gevonden vanuit een lichamelijk oefenprogramma op de informatieverwerkingssnelheid van mensen met een verstandelijke beperking. Het oefenprogramma bestond uit krachttraining en een total-workout zoals dans. Dit duurde acht weken lang drie keer per week (Pastula, Stopka, Delisle, & Hass, 2012).

1.1.6 Noodzaak/relevantie voor aanvullend onderzoek

De ECI heeft, zoals eerdergenoemd wederom de vraag bij Zuyd Hogeschool neergelegd om een dansaanbod te laten ontwikkelen voor een kwetsbare doelgroep. Door dit onderzoek te doen is er een aanbod ontwikkeld dat tevens implementeerbaar is vormgegeven voor medewerkers van de ECI. Dit biedt de ECI de kans om dit aanbod voort te zetten als het onderzoek is afgerond. De relevantie zit hem vooral in het vormen van een implementeerbaar aanbod. In het verleden is er onderzoek gedaan, echter is dit nog geen vast dansaanbod geworden dat geïmplementeerd kan worden. Dit is door T. Schrijnemakers in het eerste gesprek benoemd als probleem. Ook betreft het product randvoorwaarden die van belang zijn bij het vormen van een aanbod. De inhoud van het aanbod is dus niet concreet beschreven.

Doordat er weinig beschreven staat over het danstherapeutisch werken met mensen met een licht-matig verstandelijke beperking is het relevant dat dit onderzoek bijdraagt aan de bekendheid van danstherapie ter ondersteuning van mensen met een verstandelijke beperking. Via deze manier wordt er meer vakinhoudelijke kennis gegenereerd. Ook zorgt het ervoor dat de doelgroep meer mogelijkheden heeft om kunstzinnige activiteiten te ondernemen, volledig afgestemd op henzelf.

Door dit onderzoek uit te voeren is het methodisch handelen sterk onderbouwd en verdiept. Zo ben ik als danstherapeut in de toekomst beter in staat om mensen met een licht-matig verstandelijke beperking onderbouwd te ondersteunen en te begeleiden.

1.2 Vraagstelling

Vanuit de hierboven beschreven probleemstelling is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe ziet een dansaanbod eruit voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI Cultuurfabriek in Roermond ter bevordering van sociaal contact?

Om hier een antwoord op te kunnen geven werden de volgende deelvragen geformuleerd:

- Welke werkvormen sluiten aan bij de doelgroep ter bevordering van sociaal contact?
- Wat is belangrijk in het begeleiden van deze doelgroep binnen een dansaanbod?
- Welke thema's sluiten aan bij het werken met deze doelgroep?
- Hoe kan het dansaanbod geïmplementeerd worden binnen de ECI?

1.3 Doelstelling

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is om een dansaanbod te creëren voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI in Roermond dat tevens geïmplementeerd kan worden. Het is de bedoeling dat de ECI dit voort kan zetten en kan implementeren. Omdat er in het verleden onderzoek heeft plaatsgevonden, maar niet geïmplementeerd is, is dit een duidelijke doelstelling voor dit onderzoek. Tevens worden er aspecten van het methodisch handelen geïnventariseerd binnen het werken met de doelgroep in combinatie met dans- en bewegingstherapie.

Door dit onderzoek uit te voeren en vorm te geven zal ik in de toekomst beter onderbouwd met deze doelgroep kunnen werken. Aangezien ik werkzaam ben binnen Kwecoo in Landgraaf, waar ik voorheen stage mocht lopen, kan ik mijn methodisch handelen nog gericht en nog beter vormgeven. Dit onderzoek dient niet alleen mijzelf als dans- en bewegingstherapeut en onderzoeker, maar draagt ook bij aan de bekendheid van de ECI in relatie tot de doelgroep en geeft hen de mogelijkheid dit verder op te pakken in de toekomst. De beroepspraktijk beschikt na dit onderzoek over nieuwe informatie die hopelijk een bijdrage kan leveren bij de doelgroep in combinatie met dans- en bewegingstherapie.

2. Onderzoeksdesign

In dit hoofdstuk is ten eerste het onderzoekstype en onderzoeksmethode van dit onderzoek beschreven. Hierna is een uiteenzetting van de verschillende fases die doorlopen zijn en centraal stonden bij actiegericht onderzoek weergegeven. Alhoewel deze fases afzonderlijk van elkaar zijn beschreven, zijn ze tijdens de uitvoering van het onderzoek niet te scheiden. Iedere fase heeft zijn eigen kenmerken en programmering. In de tijd gezien lopen deze fases in het onderzoek echter naast elkaar en door elkaar (Migchelbrink, 2017).

2.1 Onderzoekstype- en methode

De vraagstelling die uit de probleemverkenning is gerold is ontwikkelingsgericht van aard. Dit houdt in dat er een dansaanbod ontwikkeld is. De gestelde onderzoeksvraag vanuit de ECI verradt het eigenlijk al: het eindresultaat is dan ook een dansaanbod voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking. Vóór dit onderzoek werd er geen aanbod aangeboden, afgestemd op de noden en de behoeften van de mensen met een beperking. Het is dus van belang dat er via ontwikkeling een nieuw aanbod komt. Op basis van onder andere kennisvermeerdering door de eindresultaten van het vorige onderzoek, gedaan door L. Ham en B. Houkes is er een concreter en praktischer aanbod opgezet voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking bij de ECI in Roermond.

De onderzoeksmethode die voortkomt uit de vraagstelling en uit het onderzoekstype is het actiegericht onderzoek, vanaf hier AO genoemd. Bij het ontwikkelen van een aanbod is er sprake van verandering in de huidige praktijksituatie. Volgens Migchelbrink (2007) zijn veranderingen in de praktijksituatie kenmerkend voor actiegericht onderzoek. Kenmerkend voor AO is tevens het verhelpen van een praktisch probleem (Maso & Smaling, 1998). De ECI in Roermond wenst dat er in de huidige praktijksituatie beter of anders gehandeld wordt. De ECI wenst niet zozeer om het fenomeen te begrijpen, te beschrijven of te verklaren maar om de kennis te verkrijgen om in de huidige praktijksituatie beter of anders te handelen (Migchelbrink, 2007).

2.2 Voor- en Oriëntatiefase

In de voorfase staat het actienetwerk centraal. Belangrijk hierbij is om in kaart te brengen wie deel uitmaakt van het actienetwerk. Het actienetwerk is een groep mensen die met het actieonderzoek te maken hebben (Migchelbrink, 2007).

In de oriëntatiefase is er met deze betrokkenen kennis gemaakt. Samen werd de te onderzoeken problematiek verkend (Migchelbrink, 2007). Tevens is binnen deze fase bekeken wat het doel is van het onderzoek.

Binnen het onderzoek hebben de volgende direct betrokkenen een rol gespeeld:

- Thijs Schrijnemakers: opdrachtgever vanuit ECI Roermond. Wederom is er door de ECI dit jaar een vraag voorgelegd aan Zuyd Hogeschool te Heerlen. T. Schrijnemakers is hiervoor vanuit de ECI de aangewezen contactpersoon. Via e-mail, belcontact of face-to-face afspraken werd de voortgang van het onderzoek steeds teruggekoppeld en bediscussieerd. De opdrachtgever vanuit de ECI is een belangrijke actor met het vermogen om feedback te geven of aanpassingen te doen op de inhoud van het onderzoek.
- I. van Lottum: begeleidster en eerste aanspreekpunt van de cliënten van PSW vanuit de ECI. Zij is werkzaam bij de ECI als begeleidster van de PSW cliënten die overdag ter dagbesteding naar de ECI komen. Frequent contact werd onderhouden met betrekking tot de cliënten die deelnamen aan het onderzoek. Ook is dit een goede verbinding met de terugkoppeling naar de ECI en zijn mogelijkheden voor dans met deze doelgroep in de toekomst.
- S. Groznik: dansdocent van ECI The Movement. ECI The Movement is een dansschool, gevestigd in de ECI. Door contact te onderhouden met de docent zijn praktische zaken omtrent de beschikbaarheid van de danszaal besproken, maar ook is er gekeken naar eventuele voortzetting van het ontwikkelde dansaanbod en de mogelijkheden daartoe.
- De woongroepen van PSW: Het Katoenen Dorp, Spoorlaan Noord en Musschenberg. Tijdens de meeloopdagen op bovenstaande locaties is er nauw contact onderhouden met deze woongroepen en de begeleiders hiervan. Cliënten vanuit deze locaties zijn benaderd om deel te nemen aan het ontwikkelde dansaanbod. Terugkoppeling na elke les bestond uit

mailverkeer met de woongroepen.

- De professionals die openstaan voor het afnemen van interviews waarin ze hun expertise met de doelgroep uitwisselen. Dit zijn de volgende mensen in het bijzonder: L. Smeets, L. van Dongen, J. Strating en M. L. Martens – Van Spijk. Allen zijn zij werkzaam als dansdocent bij deze doelgroep. L. van Dongen is hierbij dans- en bewegingstherapeut.
- De deelnemende cliënten aan het dansaanbod. Voor de uitvoering van het aanbod zijn zes cliënten vrijwillig opgegeven. Dit zijn allen mobiele mensen met een licht-matig verstandelijke beperking, afkomstig uit bovenstaande woongroepen uit de buurt van Roermond.

Het doel van het project is om een dansaanbod in eerste instantie te ontwikkelen, maar ook zodanig te ontwikkelen dat het door de ECI Cultuurfabriek in Roermond geïmplementeerd kan worden. Om deze basis te kunnen vormen zijn aspecten van het methodisch handelen vanuit dans, dans- en bewegingstherapie en de omgang met de doelgroep onderzocht. Vanuit het onderzoek van L. Ham en B. Houkes zijn enkele factoren in kaart gebracht, waaronder de houding van degene die een aanbod zal aanbieden of welke elementen belangrijk zijn om in een aanbod mee te nemen, bijvoorbeeld ritme en rust. Hier is op door gegaan door dit verder te ontwikkelen tot een aanbod dat verspreid is over enkele lessen.

2.3 Diagnostische fase

In deze fase is het probleem samen door de onderzoeker en deelnemers onderzocht. Er ontstaat zo een gezamenlijke diagnose van de problematische situatie. In deze fase gaat het erom dat alle actoren het eens zijn en dus tot een gezamenlijke diagnose komen omtrent de probleemsituatie. Kenmerkend voor de diagnostische fase is dat hierin vaak meer kennis verzameld dient te worden over de uitgangssituatie of het uitgangsprobleem (Migchelbrink 2007).

De ECI heeft tijdens het eerste contactmoment de huidige praktijksituatie toegelicht. Het probleem is dat er bij de ECI, vóór het onderzoek van start ging nog geen dansaanbod bestond dat kan worden aangeboden aan mensen met een verstandelijke beperking. Om de huidige kennis te verbreden en te verdiepen is een literatuurstudie uitgevoerd. Deze zijn in de bevindingen van de probleemgebiedverkenning in de probleemstelling beschreven (zie paragraaf 1.1.4 ‘Bevindingen probleemgebiedverkenning’).

Ook is door onderstaande onderzoekstechnieken het beeld van de huidige situatie verbreedt.

Migchelbrink (2007) beschrijft verschillende onderzoekstechnieken om meer kennis te vergaren over de uitgangssituatie om tot een gezamenlijke diagnose te komen. Onderstaande technieken zijn toegepast in het onderzoek met het helder krijgen van het probleemgebied als gevolg:

- observeren

Middels meeloopdagen op verschillende PSW locaties in de buurt van de ECI tijdens momenten van vrijetijd werd geïnventariseerd of cliënten openstaan om deel te nemen aan het ontwikkelde dansaanbod en werd er onderzocht wat er daar in de groepen zoal leeft en wat de cliënten bezighoudt.

De cliënten vanuit de woongroepen die mogelijk openstaan om deel te nemen aan het dansaanbod, zijn geobserveerd via de rol van de participerende observant. Door deel te nemen aan dagelijkse activiteiten, mee te leven en te beleven en praatjes te houden wordt er inzicht verkregen in gedragingen, opvattingen of ervaringen (Migchelbrink, 2007). Deze observaties en gesprekken betreft hun visie op dans en de interesse om deel te nemen aan het onderzoek. Dit is gedaan vanuit de ongestructureerde observatie. Hetgeen wat in de groep leeft en speelt dient nog niet beperkt te worden tot het thema ‘sociaal contact’ en ‘dans’ alleen, het is dus

geen gestructureerde observatie. Het voelt als een beperking om alleen vanuit die invalshoek te observeren. Andere belangrijke thema's, zoals bijvoorbeeld plezierbeleving kunnen ook vanuit de observatie mee worden genomen en verwerkt worden in het uiteindelijke dansaanbod gericht op sociaal contact. Tot slot is de observatie verhuld ingezet. Er wordt zo voorkomen dat de onderzochten hun gedragingen kunnen gaan veranderen (Migchelbrink, 2007).

- ondervragen

Aangezien er weinig beschreven is over het danstherapeutisch werken met mensen met een verstandelijke beperking is er gebruik gemaakt van interviews bij zowel danstherapeuten als dansdocenten die werken met mensen met een verstandelijke beperking. Zowel danstherapeuten als dansdocenten zijn benaderd zodat elke dansante ervaring met deze doelgroep meegenomen kan worden. Er wordt tenslotte geen therapie aangeboden aan de deelnemers. Individuele ondervragingen zijn toegepast om diep in te gaan op motieven en redenties van de individuele respondent (Migchelbrink, 2007). Open ondervragingen staan centraal. Via deze manier van ondervragen wordt de geïnterviewde zoveel mogelijk zelf aan het woord gelaten. Vanuit een topiclijst komen belangrijke onderwerpen aan de orde. Zo is er de mogelijkheid om tegelijkertijd helder te krijgen wat er al is, maar ook helder te krijgen waar er mee gewerkt wordt en wat belangrijke aspecten zijn van het methodisch handelen.

Via mailverkeer en een presentatie op de ECI heb ik mijn ondervindingen gepresenteerd. Thematisatie is toegepast vanuit de interviews om te omschrijven wat het meest typische is van de probleemfactoren. Thematiseren houdt in dat het (kern)thema wordt vastgesteld en benoemd (Migchelbrink, 2007). De bevindingen van de meeloopdagen zijn hiernaast gelegd. In overleg met T. Schrijnemakers en I. van Lottum is de volgende diagnose geformuleerd:

Er is erg veel interesse in een (dans)aanbod voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking in Roermond. Betekenisvolle vrijetijdsbesteding is er te weinig voor deze doelgroep, ook bij de ECI. Vanuit bovenstaande bronnen komt naar voren dat deze doelgroep behoefte heeft aan deze vorm van recreatie en dat dit een positieve invloed heeft op het sociale domein aangezien eenzaamheid al snel op de loer ligt.

2.4 Ontwikkelfase

In deze fase gaat het om het maken van een verbeterplan omtrent de bestaande situaties of het huidige handelen. Vanuit de gestelde diagnose uit de diagnostische fase zijn er ideeën en verbeteringen verzameld in een voortdurende dialoog tussen onderzoekers en direct betrokkenen (Migchelbrink, 2007). In deze fase is ook stilgestaan bij het tot stand komen van het dansaanbod. Ter voorbereiding hierop is er beschreven hoe er data is verzameld en welke bronnen hierbij gebruikt zijn. De rol van de onderzoeker komt tot slot aan bod in deze fase.

In de ontwikkelfase is er stilgestaan bij het vormgeven van het dansaanbod. Dit dansaanbod is vormgegeven aan de hand van verschillende bevindingen uit eerdere fases. Door gebruik te maken van een ‘quick scan’ methode kan bruikbaar materiaal dat relevant is voor het opstellen van een plan van aanpak, en dus het dansaanbod snel en eenvoudig opgepakt en geïnventariseerd worden (Migchelbrink, 2007). Hierbij ‘scan’ je de informatie snel en effectief. Deze bevindingen omtrent het vormgeven komen uit het eerste deel van de dataverzameling. Dit betreft open ondervragingen met professionals werkzaam in de dans en participerende observaties vanuit de woongroepen.

Open ondervragingen met professionals

De interviews met professionals die dansant met de doelgroep werken zijn open van karakter. Er wordt via deze manier zoveel mogelijk informatie vanuit de ondervraagde helder zonder dit vooraf te structureren (Migchelbrink, 2016). Doordat sommige professionals niet in Nederland gevestigd zijn is er gebruik gemaakt van ondervragingen op afstand via skype (Migchelbrink, 2007).

Tijdens deze ondervragingen staan de werkzame factoren en methodische aspecten bij het vormen van een dansaanbod en het aanbieden daarvan centraal. Via deze manier werd er vanuit allerlei hoeken kleur gegeven aan het te ontwikkelde dansaanbod.

De data, verkregen van de interviews is zowel op schrift als op audio vastgelegd.

Participerende observaties gedaan op de woongroepen en meedoen van dansles

Een andere factor waar het dansaanbod uit bestaat zijn de gedane participerende observaties. Deze zijn opgedaan op drie locaties van PSW tijdens de vrijetijdsbesteding en bij Judith's Dance Point in Weert, een dansschool voor mensen met een verstandelijke beperking. Door mee te doen, mee te kijken en gesprekken te voeren is er inspiratie opgedaan en is alle informatie niet alleen verbaal opgenomen, maar in dit laatste geval ook belichaamd. Door al deze manieren van informatie verzamelen kan het dansaanbod zo goed mogelijk afgestemd worden op de doelgroep.

De opgedane observaties zijn direct schriftelijk vastgelegd in de vorm van steekwoorden. Door concentratie toe te passen op de steekwoorden die zijn vastgelegd is het mogelijk de betreffende gebeurtenissen terug te halen en later uit te werken (Migchelbrink, 2013). Hierbij concentreer je je op de geschreven woorden en haal je de situatie weer voor de geest. Deze aantekeningen zijn na de observatieperiode direct uitgebreid en gedetailleerd uitgeschreven.

Nadat de observaties plaats hebben gevonden is met de woongroepen geïnventariseerd welke cliënten graag aan het dansaanbod deel wilden nemen. Deelnemers konden zich in de loop van de weken via hun begeleiders opgeven via mail. Er werd een passende dag gekozen, afgestemd op de beschikbaarheid van de cliënten en de dansruimtes in de ECI. Dit is gedaan in nauw overleg met de ECI en de woongroepen. Via mailverkeer naar de woongroepen werd inzichtelijk gemaakt wanneer het dansaanbod daadwerkelijk plaatsvond. Een poster van het dansaanbod, voorzien van duidelijke data en het doel van het aanbod is meegestuurd naar de woongroepen. Deze poster is opgenomen in bijlage E.

Om de veiligheid van de cliënten te waarborgen is het gewenst als er enkele begeleiders aanwezig zijn bij de danslessen. Vooraf aan de danslessen werden er toestemmingsformulieren naar de deelnemers gestuurd waarin kort maar krachtig beschreven stond waar het onderzoek over gaat, welk doel dit heeft en dat alle verzamelde gegevens anoniem zullen blijven betreffende de cliënten.

Dit formulier mocht ingevuld worden door begeleiders, ouders of verzorgers mits de deelnemers hier niet zelf toe in staat zijn.

Na afloop van elke aangeboden dansles is er een gesprek met de deelnemers waarin ze worden bevraagd naar hun mening over de inhoud van de les. Dit gebeurt door middel van een halfgestructureerde vragenlijst. De vragen worden samen doorgenomen met de deelnemers en waar nodig wordt herfrasering toegepast (Migchelbrink, 2007). De inhoud van de vragen berust op de ervaringen van de deelnemers ten aanzien van de les. Tijdens de participerende observaties op de woongroepen en de literatuurstudie kwam mede naar voren dat de cliënten bestaand dansaanbod moeilijk vinden om bij te houden en dat het vooral gericht is op prestatie. Belangrijk vind ik dus dat de deelnemers de kans moeten krijgen om hun ervaringen kwijt te kunnen ten aanzien van het dansaanbod. De vragen worden opbouwend beschreven. Inhoudelijk zijn deze als volgt:

- Er wordt gevraagd of de dansles leuk is geweest.
- Of er iets moeilijk was.
- Wat iemand het fijnste vond aan de les en waarom.
- Of iemand mij nog wat over de les wil vertellen.

Ondersteuning is hierbij geboden door gebruik te maken van pictogrammen van een groene smiley met een duim omhoog, een gele smiley met de duim in het midden, of een rode smiley met de duim omlaag, ter visuele ondersteuning. De gehele vragenlijst is opgenomen in bijlage C.

Aan het einde van elke dansles is er ook een gesprek met de begeleiders die aanwezig zullen zijn tijdens de dansles. Daar waar de vragen van de deelnemers zich richten op hun interesse en kijk op de les, richten de vragen voor de begeleiding zich meer op mijn attitude en op de inhoud van de werkvormen. Dit gebeurt ook aan de hand van een halfgestructureerde vragenlijst. Er is onderscheid gemaakt tussen drie observatie onderwerpen:

- De werkvormen/oefeningen. Hierbij is gekeken naar de aansluiting bij de doelgroep.
- De cliënten. Er is geobserveerd wanneer het contact onderling het grootst is en wanneer de deelnemers het meeste plezier ervaren.
- De onderzoeker/dansdocent/therapeut. De houding en attitude die is ingenomen, werden beschreven. Er werd vooral gekeken naar wat dit deed met de deelnemers.
- Tot slot zijn opvallende zaken benoemd en is er een beeld van de les geschetst.

De gehele vragenlijst is opgenomen in bijlage D.

Deze vragen zijn samengesteld om een zo passend en breed mogelijk antwoord te geven op de onderzoeksvraag en zijn deelvragen. Hier worden zowel de methodische aspecten meegenomen zoals de inhoud van het aanbod, maar er wordt ook gekeken naar de houding van degene die de les aanbiedt.

Tijdens het dansaanbod dat drie bijeenkomsten telde zijn er video-opnamen gemaakt en aantekeningen bijgehouden over het beloop. Deze video-opnamen zijn gemaakt met toestemming van familieleden of aanspreekpunten van de deelnemers. Hier is benoemd dat de beelden enkel voor eigen doeleinden worden gebruikt ten behoeve van het onderzoek. In de aantekeningen zijn de voorbereidingen, de daadwerkelijke uitvoering, aanpassingen en evaluaties te vinden. Omdat het onderzoek een ontwikkeld karakter heeft, vindt verdere ontwikkeling plaats gedurende de gehele actiefase en dus door de danslessen heen. Door na elke les steeds te evalueren kon er beter aangesloten worden op wensen en behoeften van de deelnemers en werd het aanbod steeds iets specifiekter voor deze doelgroep.

Na het uitvoeren van de danslessen is er met de verkregen resultaten beschreven hoe dit dansaanbod uit kan worden gevoerd door een niet-vaktherapeut en waar men op moet letten, met het oog op implementatie vanuit de ECI. Dit is naderhand ook overhandigd aan de ECI. Het doel is dat het aanbod door meerdere begeleiders of eventueel hulpverleners aangeboden kan worden.

Maso en Smaling (1998) benoemen dat de rol van de onderzoeker typerend is voor kwalitatief georiënteerde onderzoekers aangezien co-creatie met de praktijk centraal staat. De rol van de onderzoeker binnen dit onderzoek is dubbel van aard. Enerzijds is er stilgestaan bij het vormgeven en begeleiden van het onderzoek (Migchelbrink, 2016). Anderzijds is er gefocust op het bedenken en ontwikkelen van een aanbod waarbij danstherapeutische expertise verwerkt is in de opzet van het aanbod. In deze rol werd er gezocht naar werkvormen en interventies die geschikt zijn voor deze doelgroep. Zo liep de rol van de onderzoeker én de rol van de begeleider continue door elkaar. Aangezien er geen therapie aangeboden werd, is de onderzoeker in dit geval geen (dans)therapeut aangezien het aanbod implementeerbaar moet zijn voor de ECI. Wel is het zijn van dans- en bewegingstherapeut een sterkte in het ontwikkelen en in het aanbieden.

2.5 Actiefase

In deze fase is de gewenste situatie gerealiseerd. Het gemaakte verbeteringsplan is uitgevoerd en in daden omgezet (Migchelbrink, 2007). Tijdens deze fase is het dansaanbod daadwerkelijk uitgevoerd in de praktijk. Tevens werd in deze fase de laatste benodigde data verzameld gedurende de uitvoering van het dansaanbod.

In deze fase staat beschreven hoe het project heeft plaatsgevonden, hoe de lessen inhoudelijk zijn opgebouwd en in eerste instantie voorbereidt en hoe de verkregen data geanalyseerd zijn. Tot slot is beschreven welke technieken in de proces-evaluatie zijn ingezet.

Het dansaanbod is uitgevoerd in de ECI, gelegen in Roermond. De lessen zijn gehouden op zaterdagochtenden van 11:00 – 12:00. Hier is voor gekozen omdat op deze dag en dit tijdstip zowel de cliënten als de dansruimtes beschikbaar waren. Van 6 april 2019 tot en met 20 april 2019 vond er elke zaterdag een dansles plaats. Deze danslessen vonden, afhankelijk van de beschikbaarheid, plaats in de danszaal of in de theaterzaal van de ECI.

Figuur 4 geeft nog een keer duidelijk weer hoe het project heeft plaatsgevonden.

	Les 1	Les 2	Les 3
Voor wie	Aan zes cliënten van PSW, afkomstig uit Het Katoenen Dorp, Spoorlaan Noord en Musschenberg.	Aan zeven cliënten van PSW, afkomstig uit Het Katoenen Dorp, Spoorlaan Noord en Musschenberg.	Aan zes cliënten van PSW, afkomstig uit Het Katoenen Dorp, Spoorlaan Noord en Musschenberg.
Wanneer	Zaterdag 6 april 2019, tijdens vrijetijdsbesteding.	Zaterdag 13 april 2019, tijdens vrijetijdsbesteding.	Zaterdag 20 april 2019, tijdens vrijetijdsbesteding.
Waar	Danszaal ECI The Movement, ECI Cultuurfabriek, Roermond.	Theaterzaal, ECI Cultuurfabriek, Roermond.	Danszaal ECI The Movement, ECI Cultuurfabriek, Roermond.

Tijdsduur	11:00 – 12:00 van moment van binnenkomst tot afrondding dansles.	11:00 – 12:00 van moment van binnenkomst tot afrondding dansles.	11:00 – 12:00 van moment van binnenkomst tot afrondding dansles.
------------------	---	---	---

Figuur 4. Schematische weergave van de realisatie van het project.

Het dansaanbod is samengesteld aan de hand van het thema sociaal contact. Tijdens het aanbieden van de danslessen is er gewerkt met een vaste structuur, bestaande uit een opwarming, één of twee kernactiviteiten en een afsluiting.

De opbouw en de inhoud van de danslessen is als volgt:

Dansles 1: Kennismaking en het leren kennen van elkaar in beweging

Opwarming: Kennismakingsspel met sjaaltjes in kring, lichaam opwarmen op ritmische muziek.

Kern 1: Aanleren/toewerken naar een dans op muziek.

Kern 2: Vrij bewegen op muziek naar keuze.

Afsluiting: Uitspreken van eigen behoeften ten aanleiding van de afsluiting. Moment om water te drinken en vragenlijst in te vullen.

Dansles 2: Doorwerken in de kennismaking en het zijn van een groep

Opwarming: Kennismakingsspel in kring, opwarmen vanuit vrij bewegen op de Tango.

Kern 1: Aanleren/toewerken naar een dans op muziek.

Kern 2: Vrij bewegen op muziek naar keuze.

Afsluiting: Eigen behoeften ter aanleiding van de afsluiting. Moment om water te drinken en vragenlijst in te vullen.

Dansles 3: De afronding van de groep en de dansles

Opwarming: Bewegen in een kring met beweging die bij deelnemers past. Lichaam opwarmen op ritmische muziek.

Kern 1: De dans wordt opgevoerd en gefilmd door de begeleiders.

Kern 2: Vrij bewegen op muziek naar keuze.

Afsluiting: In kring stilstaan bij alle ervaringen, dansant afsluiten. Kijken waar de behoefte ligt. Diploma geven, wat drinken en de vragenlijsten invullen.

Tijdens het uitvoeren van de danslessen is er geobserveerd door de begeleiders van de cliënten ten behoeve van het invullen van de halfgestructureerde vragenlijst. Deze observaties zijn gedurende de les genoteerd via de vragenlijst. Er was hier ruimte om eigen op- of aanmerking ten aanleiding van de observaties te geven.

De analyse van de data die is verkregen gedurende het onderzoek vindt niet enkel plaats in één aparte fase, maar is doorlopend aan alle fases van het onderzoek (Migchelbrink, 2016). In de analyse draait het erom om via inhoudelijke ordening een beeld te vormen van wat er allemaal in het verzamelde materiaal ligt (Migchelbrink, 2007). Om tot de resultaten te komen zijn de volgende technieken ingezet:

De interviews die zijn afgenomen met professionals die dansant werken met de doelgroep zijn ten eerste samengevat. Er is vervolgens een gerichte analyse toegepast. Migchelbrink (2007) benoemt dat er bij een gerichte analyse gekeken wordt naar zaken die zeker opgespoord dienen te worden. Het gaat hierbij om patronen en samenhangen, tegenstellingen of verrassende zaken. Deze thema's, gericht op de inhoud van de les en het begeleiden van de doelgroep vormen de inhoud van het dansaanbod.

Omdat de halfgestructureerde vragenlijsten van zowel de deelnemers als de begeleiders al van structuur voorzien zijn en dus al gericht zijn op kernthema's behoeven deze geen samenvatting meer. Gerichte analyse is meteen toegepast. De vragenlijsten van elke les zijn naast elkaar gelegd en vergeleken. Net zoals bovenstaande interviews is er gezocht naar patronen of overeenkomsten.

De interviews van de professionals, de vragenlijst van de deelnemers én de vragenlijst van de begeleiders zijn vervolgens allemaal naast elkaar gelegd om te vergelijken. Dit om patronen op te sporen en om te zien of de uitkomsten gedeeld werden met het werkveld onderling of dat hier afwijkingen in te zien waren.

De gemaakte voorbereidingen, aantekeningen en aanpassingen van een les zijn samen middels een logboek bijgehouden. Door deze naast de halfgestructureerde vragenlijsten van begeleiders en deelnemers te leggen is gekeken of het aanbod het gewenste thema of resultaat raakt. Tot slot zijn de participerende observaties hiernaast gelegd. Dit om te zien of hetgeen dat op voorhand gewenst was ook tot uiting is gekomen.

Procesevaluatie betekent het volgen, beschrijven en beoordelen van de verschillende onderdelen of stappen van het handelen (Migchelbrink, 2007). Evaluatie vindt gedurende het hele onderzoek plaats.

De acties die ondernomen zijn en de uitkomsten daarvan zijn continue geëvalueerd. Door 'procesmonitoring' toe te passen werd er bekeken of het onderzoek naar wens verliep of dat er correctie nodig was. Bij procesmonitoring vindt er steeds een peiling plaats van de gegevens die verzameld zijn van de uitvoering (Migchelbrink, 2007). Dit gebeurt door contactmomenten met de opdrachtgever. Hierin heeft hij de mogelijkheid het onderzoek bij te stellen en te sturen.

Na elke dansles is er een evaluatiemoment met de begeleiders van de cliënten. Er is aan de hand van de halfgestructureerde vragenlijst gekeken naar de invulling van de les, de reacties van de deelnemers en de houding die de onderzoeker aanneemt tijdens de gehele uitvoering. Middels de halfgestructureerde vragenlijst zijn de begeleiders uitgenodigd om gedurende de les te reflecteren op hetgeen wat zichtbaar is.

Vervolgens is gereflecteerd volgens groepsgewijs ervaringsgericht zelfonderzoek. Bij groepsgewijs ervaringsgericht zelfonderzoek vertelt de onderzoeker aan de betrokkenen in die situatie zijn verhaal over het van tevoren vastgestelde evaluatieonderwerp (Migchelbrink, 2007).

Door telkens diverse evaluatiemomenten toe te passen kon er gedurende de uitvoering van het dansaanbod worden bijgesteld waar nodig om het aanbod zo passend mogelijk te maken bij de doelgroep. Door dicht bij de begeleiders en de deelnemers te staan en ze direct te bevragen blijft het een co-creatie met en in de praktijk en hebben de betrokkenen er direct baad bij.

2.6 Evaluatiefase

Evalueren betekent dat de waarde of kwaliteit van iets bepaald wordt. Evalueren is meer dan alleen de acties volgen, beschrijven en met elkaar bespreken. Het handelen wordt impliciet of expliciet beoordeeld aan de hand van normen (Migchelbrink, 2007).

De eindevaluatie heeft een duidelijk doel: er wordt beslist over het stoppen of doorgaan van het onderzoek (Migchelbrink, 2007). Er wordt gekeken of de gerealiseerde actie óf de resultaten die zijn voortgekomen uit het onderzoek voldoende hebben opgeleverd. Het bijstellen en optimaliseren van het aanbod staan dan centraal.

Tijdens de eindevaluatie is er gekeken naar het uiteindelijke product/het aanbod. In samenspraak met T. Schrijnemakers en I. van Lottum is er geëvalueerd op de resultaten en het verloop van het onderzoek. Middels verbeterevaluatie is er besproken welke factoren sterk en zwak zijn geweest in de uitvoering en in het hele onderzoek. Migchelbrink (2007) benoemt dat verbeterevaluatie ingezet kan worden om sterke en zwakke elementen op te sporen, met als doel een verbetering van het geëvalueerde handelen. Tijdens deze evaluatie werden ervaringen van deze actoren uitgewisseld. Dit houdt in dat er sprake was van een ervaringsgerichte evaluatie. Dit is gebeurd door middel van een open evaluatieverhaal. Migchelbrink (2007) benoemt dat het open evaluatieverhaal zich kenmerkt doordat er op voorhand geen evaluatiepunten vastliggen die besproken worden. Bij dit open evaluatieverhaal kregen de actoren de kans om, zonder dat er aandachtspunten of vragen in een bepaalde richting werden gesteld hun ervaringen te delen.

2.7 Kwaliteitscriteria

Volgens Migchelbrink (2007) dient kwalitatief onderzoek te voldoen aan specifieke kwaliteitscriteria. In deze paragraaf is beschreven hoe de kwaliteit tijdens het onderzoek gewaarborgd is.

2.7.1 Samenwerking

De samenwerking heeft betrekking op de samenwerking tussen de onderzoeker en de betrokkenen. Het is hier de vraag of de samenwerking uit de verf komt (Migchelbrink., 2007).

Tijdens het onderzoek is er nauw contact onderhouden met diverse betrokkenen. De opdrachtgever is de eerste persoon waar contact mee is gemaakt. De samenwerking met T. Schrijnemakers is belangrijk voor dit onderzoek. Hij stond open voor ideeën omtrent de onderzoeksvraag en is, na aansturing actief betrokken bij het gehele onderzoek. Tijdens de uitvoering van het onderzoek is de opdrachtgever nauwkeurig op de hoogte gehouden van het verloop. Hier is tevens ruimte voor op- of aanmerkingen of verandering ten aanzien van het onderzoek.

De professionals die open staan voor het afnemen van interviews zijn een belangrijke bron in het vormen van het dansaanbod. Het contact met hen was open van aard, dit zorgde ervoor dat er prettig gecommuniceerd kon worden. Er is veel interesse in het onderzoek en er is nauw contact onderhouden via mailverkeer. Graag ontvangen ze dan ook zelf de resultaten die voortkwamen uit de analyse van de interviews.

Anderzijds is het contact met de woongroepen van PSW en de participerende cliënten erg belangrijk. Door feedback te ontvangen en overlegmomenten te hebben is er sturing gegeven aan het ontwikkelde dansaanbod. Deze feedbackmomenten waren steeds erg positief. Om de ECI op de hoogte te houden van het onderzoek zijn presentaties gehouden met de opdrachtgever en de begeleidster van de cliënten vanuit de ECI. De direct betrokkenen zijn ingezet om bij de verdieping van het probleemgebied zo veel mogelijk informatie te verkrijgen. Ook hebben enkele actoren hulp geboden om aspecten van het probleemgebied inzichtelijk te maken.

2.7.2 Reflectie

Binnen het onderzoek is er gedurende het hele proces gebruik gemaakt van reflectie. Reflectie vond plaats op drie gebieden: het eigen handelen, het beroepsmatig handelen en op persoonlijk beroepsmatig handelen (Migchelbrink, 2007). Binnen het onderzoek zijn deze drie vormen niet altijd duidelijk te onderscheiden. Telkens maakte een ondernomen actie plaats voor evaluatie over het handelen en hetgeen wat hierdoor bereikt was. In de praktijk is gebleken dat reflectie en evaluatie verbonden is met elkaar. Door bijvoorbeeld tijdens het uitvoeren van het dansaanbod ruimte te bieden aan de begeleiders om te observeren en te evalueren werd er op het aangeboden materiaal direct gereflecteerd en teruggekoppeld. Met deze verkregen feedback is mede de inhoud van de volgende dansles gevormd.

2.7.3 Kennisbronnen

Voor de kwaliteit van het onderzoek is het van belang dat er verschillende, elkaar aanvullende kennisbronnen worden gebruikt (Migchelbrink, 2007). Tijdens dit onderzoek zijn meerdere kennisbronnen ingezet, namelijk: systematisch onderzoek, ervaringskennis en alledaagse kennis.

Systematisch onderzoek is opgedaan door kennis die verrijkt is door literatuurstudie met betrekking tot het onderwerp. Tijdens de startfase van het onderzoek is middels literatuurstudie informatie over het probleemgebied verzameld. De literatuur werd nauwkeurig bekeken op relevantie met betrekking tot het onderzoek. Databanken zijn ingezet om tot kwalitatieve en bruikbare literatuur te komen. Gedurende het onderzoek is steeds vanuit literatuur een aanvulling gegeven op de desbetreffende informatie om deze kracht bij te zetten.

Ervaringskennis is verkregen door de ervaringen die iemand heeft opgebouwd door het meemaken van allerhande ervaringen (Migchelbrink, 2016). Er zijn tijdens dit onderzoek twee manieren van ervaringskennis verworven. Enerzijds heeft de kennis zich geuit in het interviewen van professionals en het aanbieden aan mensen met een beperking. Via deze weg is er vanuit de ervaring van de ander kennis verworven. De ervaringen van de professionals en de deelnemers zijn daarbij gebruikt. Anderzijds is er, door het aanbieden van de danslessen, zelf een ervaring opgedaan als onderzoeker waardoor ervaringskennis met de doelgroep in het onderzoek is ontwikkeld.

Alledaagse kennis betreft kennis die gedurende het leven is opgebouwd rondom thema's vanuit het onderzoek. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan actualiteit met de onderzoeksvraag. Door tijdens de meeloopdagen de cliënten te spreken over hun openheid, bekendheid en visie ten aanzien van danslessen is er vanuit de cliënten alledaagse kennis verzameld.

2.7.4 Bruikbaarheid

Bruikbaarheid draait om de vraag of de verzamelde informatie bruikbaar is voor de dagelijkse handelingssituatie (Migchelbrink, 2007). Ervaringen vanuit de praktijk zorgden voor het ontstaan van de onderzoeksvraag. Dit onderzoek is een vervolgonderzoek waarin met de vorige informatie vanuit het onderzoek en verdere verdieping een dansaanbod ontwikkeld kon worden. Door voort te borduren ontstaat er concrete en bruikbare informatie over de inhoud van een dansaanbod en waar dit aan dient te voldoen. De inhoud en resultaten van het onderzoek zijn bruikbaar in de praktijk aangezien de ECI het aanbod kan implementeren. Door gebruik te maken van evaluatiemomenten en eindgesprekken is gekeken naar hoe het dansaanbod voort kan leven binnen de ECI. Het is zodanig vormgegeven dat ook een niet-dans- en bewegingstherapeut dit kan aanbieden. Dit zorgt ervoor dat de bruikbaarheid hoog is.

2.7.5 Transparantie

Het is van belang dat de stappen, methoden en doelen helder en navolgbaar zijn en deze passen bij het probleem voor de kwaliteit van het onderzoek (Migchelbrink, 2007). Vóór het onderzoek daadwerkelijk begon werd er een tijdsplanning gemaakt. Gedurende het onderzoek werd duidelijk dat het niet altijd precies zo loopt zoals op voorhand is bedacht. De stappen die ondernomen zijn, zijn chronologisch en verklarend beschreven. Dit verhoogt de transparantie doordat alles na te lezen is. Begrijpelijk taalgebruik is hierbij belangrijk wat tevens de transparantie vergroot. Professionals of andere mensen die niet uit dit werkveld komen zijn zo ook in staat om het verloop en de inhoud van het onderzoek te volgen.

Om het onderzoek zelf zo transparant mogelijk te laten verlopen zijn alle danslessen en evaluatiemomenten bewaard in documenten. Tevens zijn de danslessen op videocamera vastgelegd.

2.7.6 Kritische en zorgvuldige omgang met aannames

Verschillende interpretaties dienen te worden gecheckt en op een juiste manier mee om te gaan (Migchelbrink, 2007). Meerdere personen uit het actienetwerk zijn betrokken geweest om aan deze kwaliteitseis te voldoen. Volgens Boeije (2005) versterkt member-checking de geldigheid van de interpretaties die de onderzoekers hebben gemaakt. Door te checken in een interview middels een parafrase of iets klopt zijn aannames als het ware geëlimineerd. Ook is deze eis bekrachtigd doordat direct betrokkenen een kritisch oordeel konden vellen over aannames en ideeën met betrekking tot het verloop van het onderzoek.

2.7.7 Verantwoording

De onderzoeker dient in zijn reflecties te onderbouwen en verantwoorden wat hij wil (Migchelbrink, 2007). De fases van actieonderzoek zijn zo nauwkeurig mogelijk gevolgd waar mogelijk. Er kan worden aangetoond wat gedaan is en keuzes worden beargumenteerd. Gedurende de gehele scriptie is terug te lezen waarom keuzes zijn gemaakt.

2.7.8 Betrouwbaarheid

De resultaten van actieonderzoek moeten te vertrouwen zijn of kennis opleveren die te vertrouwen is (Migchelbrink, 2007). Om de betrouwbaarheid in het onderzoek te waarborgen is de informatie gedurende het gehele onderzoek schriftelijk vastgelegd. De informatie is zo snel mogelijk na interviews, observaties of het uitvoeren van het aanbod bijgehouden om verlate en indirecte registratie te voorkomen (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Dit zorgt ervoor dat de opgeschreven informatie zo nauwkeurig en correct mogelijk genoteerd wordt. De betrouwbaarheid is ook verhoogd doordat de interviews zijn opgenomen middels audio, net zoals de danslessen middels video.

2.7.9 Validiteit

Validiteit bedraagt de juistheid van de onderzoeksbevindingen. Hierbij draait het om de vraag in hoeverre de onderzoeksbevindingen een goede weergave vormen van datgene wat zich feitelijk in de praktijk afspeelt (Baarda et al., 2009).

Alhoewel de resultaten zeer zeker kunnen worden meegenomen in vervolgonderzoek, zijn ze gericht op een specifieke doelgroep, mensen met een licht-matig verstandelijke beperking. Dit onderzoek is wijkgericht van karakter en richt zich specifiek op de ECI in Roermond. Dit betekent dat de resultaten niet toepasbaar zijn voor andere doelgroepen of een andere

onderzoekscontext. Dit maakt dat de interne validiteit hoog is. De interne validiteit is de mate waarin het redeneren binnen het onderzoek correct is uitgevoerd (Scribbr, 2017). Hierbij is belangrijk dat de resultaten van het onderzoek geldig zijn voor de onderzochte doelgroep gelinkt aan het onderzoek. De interne validiteit is hoog aangezien er een passende afbakening is gemaakt ten opzichte van de onderzoeksvraag. De keuze van de respondenten, de plek van uitvoeren en afbakening van de onderzoeksvraag maakt dat de interne validiteit en betrouwbaarheid passend is bij de onderzoeksvraag.

Door triangulatie in te zetten is op verschillende manieren hetzelfde verschijnsel onderzocht (Migchelbrink, 2016). Methodische triangulatie is ingezet door verschillende dataverzamelingstechnieken toe te passen in het onderzoek. Bij deze vorm van triangulatie wordt er een volledig beeld verkregen van de situatie vanuit verschillende onderzoeksinstrumenten (Verhoeven, 2014). Verschillende dataverzamelingstechnieken zoals het afnemen van interviews en participerende observaties zijn gedurende het onderzoek ingezet. Dit verhoogt de kwaliteit van het onderzoek.

De tweede vorm van triangulatie die is ingezet is de combinatie van databronnen. De data, bijvoorbeeld de interviews zijn verzameld bij verschillende personen, zowel danstherapeuten als dansdocenten. Een zo breed mogelijk aanbod met zowel therapeutische als niet-therapeutische aspecten is hiermee in het dansaanbod opgenomen. Ook zijn er op verschillende momenten data verzameld. Zo is de data tijdens het aanbieden van de danslessen op een ander moment verkregen dan de data tijdens het interviewen van de professionals.

3. Resultaten

Migchelbrink (2007) deelt de resultaten van actieonderzoek op in twee onderdelen, namelijk proces- en productevaluatie. Bij de procesevaluatie staat het volgen, beschrijven en beoordelen van het handelen centraal. Productevaluatie richt zich daarentegen op het evalueren van de resultaten of de uitkomsten van het handelen (Migchelbrink, 2007). Onderstaande resultaten zijn verkregen door het analyseren van de verzamelde data. De analyse is uitgevoerd door middel van samenvattingen en het toepassen van gerichte analyses.

3.1 Procesevaluatie

Wanneer er wordt stilgestaan bij het functioneren in de praktijk, dan is de procesevaluatie van toepassing (Migchelbrink, 2007). Het ‘wat’ en het ‘hoe’ van het handelen is onderzocht. De hoofdvraag vraagt om een schets van hoe een dansaanbod eruit kan zien bij mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI. Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende vragen gesteld:

- Wat is de inhoud van de werkvormen in het dansaanbod?
- Hoe is de houding/attitude van de begeleider?
- Welke danstherapeutische technieken zet de begeleider in?
- Welke thema's sluiten aan bij de doelgroep in een dansles?

Deze aspecten zijn afgeleid vanuit de deelvragen, beschreven in paragraaf 1.2 ‘Vraagstelling’. Tevens vormen deze aspecten de basis van de procesevaluatie. De resultaten zijn verdeeld en beschreven onder deze vier aspecten.

In figuur 5 is te zien welke databronnen tijdens de procesevaluatie zijn gebruikt. Deze worden ondersteund door een cijfer.

Bronnen van dataverzameling	
Open interviews met professionals die dansant werken met de doelgroep	1
Participerende observaties op woongroepen	2
Halfgestructureerde bevraging deelnemers na elke les	3
Halfgestructureerde bevraging begeleiders na elke les	4
Logboek	5
Voorbereidingen	6

Figuur 5. Schematisch overzicht van alle dataverzamelingsbronnen.

3.1.1. Inhoud werkvormen in het dansaanbod

Vanuit de data-analyse zijn de volgende begrippen naar boven gekomen:

Begrip - Inhoud/werkvorm	Bron	Waaruit dit blijkt
Structuur	1-2-5	Vanuit analyse interviews: Door een vaste opbouw te hanteren wordt er structuur gevormd.
Herhaling	1-2	Vanuit analyse interviews: Bewegingen terug laten komen in een oefening of les zorgt ervoor dat iets bekend wordt.
Gesloten werkvorm	1-5-6	Vanuit analyse interviews: Elkaar laten wennen aan elkaar en aan de les is belangrijk. Dit dient opbouwend te gebeuren.
Open werkvorm	1-5-6	Opmerking van bewoner tijdens meeloopdag: "Ik wil zo graag gewoon eens lekker kunnen dansen op mijn eigen manier..." (persoonlijke communicatie, 7 maart 2019)
Choreografische werkvorm	2-3	Opmerking van bewoner tijdens meeloopdag: "De dansen die er worden gemaakt bij een dansschool zijn zo moeilijk." (persoonlijke communicatie, 7 maart 2019)

Kringvorm	1-4	Vanuit analyse interviews: Een kring is een veelgebruikte vorm, zeker om een les te beginnen en te eindigen.
Ritme	1-3-5-6	Vanuit analyse interviews: Ritme creëert structuur en verbondenheid.
Symboliek	1-5-6	Vanuit analyse interviews: Symboliek geeft kleur en inhoud aan bewegingen.
Werken met materiaal	1-3	Vanuit analyse interviews: Door het gebruik van materiaal wordt indirect contact gemaakt.

Figuur 6. Schematische weergave van het aspect ‘Inhoud van het aanbod’, met bronnen vanuit dataverzameling en voorbeelden.

Structuur

Structuur is een houvast die gecreëerd kan worden op verschillende manieren, waardoor duidelijk is waar iemand aan toe is of waarop hij kan terugvallen. Structuur kan extern of intern zijn. Bij externe structuur worden er handvaten aangereikt om iemand structuur te bieden en te laten ervaren. Bij interne structuur is dit verinnerlijkt en is iemand zelf in staat om regelmaat en houvast te creëren in het leven.

Een vaste opbouw van de les biedt externe structuur. Structuur is ook het starten en eindigen van de les in dezelfde opstelling.

Dit begrip is meerdere malen benoemd vanuit de interviews met professionals die dansant werken met de doelgroep. Externe structuur moet bij deze doelgroep aangereikt worden in meer of mindere mate in elke les.

Herhaling

Herhaling is het overnieuw doen van in dit geval een beweging of werkvorm. Uitleg en instructies kunnen ook herhaald worden in de dansles.

Het toepassen van herhaling is meerdere malen benoemd vanuit de professionals die dansant werken met de doelgroep. Tijdens de meeloopdag kwam naar voren dat herhaling op meerdere gebieden bij deze doelgroep gewenst is.

Gesloten werkvorm

Een gesloten werkvorm houdt in dat de deelnemers in de werkvorm meteen weten waar ze aan toe zijn. Het is meteen duidelijk wat er van de deelnemers verwacht wordt door duidelijke tekst en uitleg vooraf en tijdens de werkvorm. De werkvorm blijft gesloten doordat de deelnemers door de instructies weten wat ze moeten doen en hier in eerste instantie niet vanaf wijken.

Professionals benoemen dat de gesloten werkvorm vooral in het begin van het dansaanbod een plek krijgt. Een gesloten werkvorm wordt vaak in één adem genoemd met structuur.

Open werkvorm

Een open werkvorm kenmerkt zich doordat de structuur wat meer los wordt gelaten. Er is ruimte voor eigen invulling in de werkvorm. Het stimuleren van eigen initiatief staat hier ook meer centraal.

Professionals benoemen hierbij dat deze soort werkvorm meer wordt ingezet naarmate de lessen vorderen en de deelnemers bekender zijn met elkaar en met de omgeving.

Choreografische werkvorm

Bij een choreografische werkvorm werkt men samen als groep toe naar een product, een choreografie. Op een vast nummer worden dansbewegingen opgesteld in een vaste volgorde.

Vanuit de meeloopdag kwam naar voren dat de bewoners behoefte hebben aan vaste dansen en dit erg leuk vinden om te doen. Echter, is benoemd dat de bestaande dansen in een dansaanbod vaak erg moeilijk te volgen zijn.

Kringvorm

Een kringvorm is een opstelling die men inneemt in de dansles. De deelnemers staan hier met de begeleider/aanbieder in een grote kring met de gezichten naar het midden gericht.

Professionals die dansant werken met de doelgroep benoemen meerdere malen deze opstelling in combinatie met de doelgroep. De kring is vaak in verband gebracht met structuur en contact.

Ritme

Ritme staat voor de regelmaat waarmee iets zich herhaalt. Met name kan muziek ritmisch zijn doordat het zich kenmerkt door een vast tempo of ritme in de klanken. Ritme zit ook in bepaalde bewegingen. Wanneer bewegingen in dezelfde wijze worden voortbewogen spreekt men ook van ritme.

Zowel de professionals in het werkveld als de ingevulde vragenlijsten door de deelnemers na elke les benoemen dat ritme veelzijdig gebruikt wordt en als prettig wordt ervaren.

Symboliek

Symboliek is het gebruik van visualisatie in beweging. Aan bewegingen worden namen gegeven of de bewegingen worden toegeschreven aan een alledaagse handeling.

De geïnterviewde professionals benoemen dat symboliek kleur en inhoud geeft aan bewegingen. In het logboek staat symboliek ook meerdere malen beschreven.

Werken met materiaal

Materiaal staat voor verschillende attributen die in de dans gebruikt worden. Sjaaltjes, ballen of waaiers zijn voorbeelden van attributen/materiaal.

Vanuit de deelnemers komt naar voren dat materiaal een beroep doet op contact en plezierbeleving. Professionals die dansant werken geven aan dat materiaal veiligheid kan bieden.

3.1.2 Houding/attitude van begeleider

Vanuit de houding/attitude van een begeleider kwamen de volgende begrippen naar voren:

Begrip - Houding/attitude	Bron	Waaruit dit blijkt
Reageren vanuit jezelf/echtheid	1-2	Vanuit analyse interviews: Deelnemers voelen wanneer iets oprecht is of niet. Door bij jezelf en jezelf te blijven wordt dit gewaarborgd.
Non-verbale communicatie	1-2-4	Vanuit analyse interviews: Bij deze doelgroep is non- verbaal reageren erg belangrijk.
Afstemmen op de doelgroep	1-4	Vanuit analyse interviews: Kijk naar hoe iemand binnenkomt, stem hierop af.
Aansluiten op de behoeften	1-3-4	Vanuit analyse interviews: Kijk wat er leeft en ga hierin mee.
Maatjesrol innemen	1-2-3-4	Opmerking van deelnemer in dansles: ‘‘Het is fijn dat je samen met mij danst. Wij doen hetzelfde!’’ (persoonlijke communicatie, 6 april 2019)
Inzetten van humor	1-3-4-5	Vanuit analyse interviews: Humor zorgt voor plezier en maakt de sfeer minder gespannen.

Figuur 7. Schematische weergave van het aspect ‘Houding/attitude van begeleider’, met bronnen vanuit dataverzameling en voorbeelden.

Reageren vanuit jezelf/echtheid

Echtheid betekent dat de begeleider zijn werkelijke zelf is tijdens contactmomenten met de deelnemers. De begeleider staat open voor gekozen woorden, gevoelens en uitingen die er in het hier-en-nu worden ervaren. Echtheid betekent ook dat deze gevoelens, indien ze blijvend zijn gecommuniceerd worden met de deelnemers. Eerlijke ervaringen worden op deze manier met de deelnemers gedeeld.

Professionals benoemen dat reageren vanuit jezelf een vereiste is in het werken met deze doelgroep. Bij het meelopen komt ook naar voren dat de manier van reageren veel doet met deze doelgroep.

Non-verbale communicatie

Bij non-verbale communicatie reageert men zonder gesproken woorden, ook wel vanuit lichaamstaal. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een aangenomen houding, gezichtsuitdrukkingen, intonatie of de ademhaling.

Zowel de professionals als de begeleiders van de doelgroep tijdens het aanbod geven aan dat non-verbaliteit bij deze doelgroep toegepast dient te worden.

Afstemmen

Bij het afstemmen kijk je naar de sfeer of het energieniveau in de groep of per individu. Door hierop af te stemmen verplaatst je je naar hetzelfde niveau door in te leven en in te voelen.

Vanuit de professionals die dansant werken met de doelgroep en de feedback vanuit de begeleiders tijdens het aanbod blijkt dat afstemming van wezenlijk belang is om de deelnemers daadwerkelijk te zien wie ze zijn.

Aansluiten op behoeften

Wanneer men aansluit op behoeften dan speel je in op hetgeen dat leeft in de groep of bij individuele deelnemers. Indien een werkvorm of oefening niet aansluit in het hier-en-nu dient verder gekeken te worden naar de behoefte en mogelijkheden op dat moment.

Professionals in het dansante werkveld benoemen dat het aansluiten op behoeften een constante factor is die terug dient te komen in het dansaanbod. Zowel de deelnemers als de begeleiders benoemen het inspelen op de behoeften in het dansaanbod als prettig. Bij het inspelen op de behoeften wordt er ook gekeken naar muziek die de deelnemers aanspreekt.

Maatjesrol

Door de maatjesrol te hanteren ziet een begeleider/aanbieder zich niet als een hogere ten opzichte van de deelnemers. Men is gelijk en sluit aan bij de behoeften en interesses van de deelnemers.

De maatjesrol komt meerdere keren naar voren vanuit de analyse. Professionals die dansant werken, maar ook door de observatie vanuit de meeloopdagen en de terugkoppeling van de deelnemers én de begeleiders na elke les benoemen dat de maatjesrol een geschikte rol is om je als begeleider in te verkeren.

Humor

Humor is het inzetten van verbaal of non-verbaal gedrag waarbij een beroep wordt gedaan op een reactie vanuit de deelnemers. Hetgeen wat de deelnemers amusant of grappig vinden wordt tot uitdrukking gebracht.

Vanuit verschillende databronnen is humor aangehaald als attitude of houding. De professionals evenals de evaluaties van de deelnemers en de begeleiders laten zien dat humor deze doelgroep enorm aanspreekt en raakt.

3.1.3 Danstherapeutische technieken

Een techniek zegt iets over een handeling of een vaardigheid van een aanbieder in het dansaanbod. Danstherapeutische technieken zijn ingezet vanuit de observatie. Observatie vormt de basis waaruit deze handelingen plaatsvinden.

Vanuit de analyse zijn de volgende begrippen naar voren gekomen:

Begrip - Techniek	Bron	Waaruit dit blijkt
Synchroniserende groepstechniek	1-5	Vanuit analyse interviews: Bij elke deelnemer moet worden aangesloten. De aandacht moet uitgaan naar iedereen.
Nadoen van een beweging	1-2-3-4-5	Vanuit eigen ervaring: Het nadoen van een beweging doet zoveel met een persoon. Het is net als een cadeautje. Jezelf in beweging terugzien, volledig geaccepteerd.
Schaduwen van een beweging	2-5	Observatie vanuit meeloopdag: Mr. maakt een grappige beweging op de gang voor zijn hond. Ik vergroot deze en mr. schiet in de lach.
Ontlokken van een beweging	1-2-4-5	Observatie vanuit begeleiders: Plezier en interactie ontstaat wanneer er een totaal andere beweging wordt gemaakt.

Figuur 8. Schematische weergave van het aspect 'Danstherapeutische technieken', met bronnen vanuit dataverzameling en voorbeelden.

Synchroniserende groepstechniek

Deze techniek neemt elke deelnemer op in de groep met behoud van eigen individualiteit. De individualiteit van de deelnemers wordt gezien en bekrachtigd. De aanbieder/begeleider reageert op de bewegingen die de deelnemers inbrengen door deze over te nemen.

Zowel de professionals die dansant werken met de doelgroep als eerder gedane literatuurstudie en het logboek geven aan dat zichtbaarheid en individualiteit van elke deelnemer belangrijk is tijdens elke les.

Nadoen van een beweging

Door een beweging letterlijk na te doen wordt de ingezette beweging van de deelnemer gespiegeld. De deelnemer ontvangt direct non-verbaal feedback. De deelnemer ziet zijn beweging terug in die van de begeleider/aanbieder.

Meerdere bronnen benoemen het nadoen van een beweging als veel gebruikte techniek. Het nadoen van een beweging, een houding of iets van de ander komt ook vaak terug in niet-dansante settingen.

Schaduw van een beweging

Bij het schaduw van een beweging neemt de begeleider/aanbieder de beweging van de deelnemer over, maar past deze iets aan. Hij vergroot, verkleint of vertraagt deze waardoor de deelnemer wordt uitgedaagd om het bewegingsrepertoire te vergroten.

Schaduw komt naar voren als belangrijke techniek om een reactie uit te lokken of om bewegingen van anderen aan te passen. Tijdens de meeloopdag is dit ervaringsgericht ervaren door een beweging te vergroten waardoor er bij de bewoner een reactie ontstond.

Ontlokken van een beweging

Bij ontlokken doet men een beroep op een reactie van de deelnemer. Dit kan verbaal of non-verbaal in beweging. Door humor of een beweging in te zetten die totaal anders is dan die van de deelnemer eist de aanbieder/begeleider de aandacht even op en wacht op een reactie van de deelnemer.

Ontlokken komt bij veel databronnen naar voren als veelgebruikte techniek.

Hierbij geven de professionals en de begeleiders aan dat er bij het ontlokken een beroep gedaan wordt op contact en interactie.

3.1.4 Thema's

Thema's worden gebruikt om richting en inhoud te geven aan de danslessen. Het aanbod in het onderzoek is gericht op sociaal contact. Uit de analyse van alle data kwamen echter nog meer thema's naar voren waarmee gewerkt kan worden bij deze doelgroep.

De volgende begrippen zijn naar voren gekomen:

Begrip - Thema	Bron	Waaruit dit blijkt
Sociaal contact	1-2-3-5	Opmerking van deelnemer: “Vet cool, we zijn een team met onze dans.” (persoonlijke communicatie, 13 april 2019)
Zelfbeeld	1-2-4	Vanuit analyse interviews: Deze doelgroep worstelt vaak met het zelfbeeld.
Eigen identiteit	1-2-3-4	Vanuit analyse interviews: Identiteit wordt vaak in één adem genoemd met het zelfbeeld en is ook belangrijk om mee te nemen.
Zelfvertrouwen	1-2-5	Vanuit analyse interviews: Stel de beperking niet voorop, ze zijn zoveel meer dan dat.
Lichaamsbesef	1-5-6	Vanuit analyse interviews: Door bezig te zijn met je

		lichaam en dit te benoemen wordt er besef gecreëerd.
Expressie	1-3-4	Opmerking van deelnemer: ‘‘Het is elke keer weer berenleuk!’’ (persoonlijke communicatie, 20 april 2019)
Plezierbeleving	1-3-4-5	Opmerking van begeleider: Vanaf het eerste moment voelen ze zich welkom en gezien. Dit stimuleert het plezier.

Figuur 9. Schematische weergave van het aspect ‘Thema’s’, met bronnen vanuit dataverzameling en voorbeelden.

Sociaal contact

Sociaal contact betreft de omgang en relaties met andere mensen. Het is het contact maken en onderhouden.

Vrijwel alle bronnen benoemen sociaal contact als belangrijk thema omdat het betrekking heeft op alle mensen met een licht-matig verstandelijke beperking.

Zelfbeeld

Het zelfbeeld is hoe iemand over zichzelf denkt. Het beeld is gevormd in de loop van het leven en is gevormd door diverse gebeurtenissen en events.

Professionals, maar ook literatuur en de doelgroep zelf geven aan dat het zelfbeeld vaak laag is en de eigen identiteit vaak niet helder. Dit maakt dat dit twee belangrijke thema’s vormen om mee te nemen in een dansaanbod.

Eigen identiteit

Identiteit staat voor eigen karakter, de eigen ik. Identiteit is de verzameling voor karaktereigenschappen, eigenaardigheden, overtuigingen en gedrag wat we laten zien in interactie met anderen.

Zoals hierboven beschreven geven professionals, maar ook literatuur en de doelgroep zelf aan dat het zelfbeeld vaak laag is en de eigen identiteit vaak niet helder. Dit maakt dat dit twee belangrijke thema's vormen om mee te nemen in een dansaanbod.

Zelfvertrouwen

Zelfvertrouwen betreft het vertrouwen dat iemand in zichzelf heeft. Het is een kijk op eigen kunnen.

Zelfvertrouwen is vaak samen genoemd met eigen identiteit en zelfbeeld. Dit is vaak niet te scheiden en is daarom door professionals samen benoemd.

Lichaamsbesef

Lichaamsbesef is het besef dat iemand heeft van zijn eigen lichaam. Hierbij draait het bijvoorbeeld om het besef van alle lichaamsdelen of je houding.

Professionals in het werkveld benoemen dat lichaamsbesef bij deze doelgroep goed is om bij stil te staan omdat dit in contact met anderen belangrijk wordt geacht.

Expressie

Expressie is het uitdrukken van een gevoel of een emotie. Dit kan verbaal of non-verbaal.

Veel bronnen geven aan dat expressie bij deze doelgroep hoog aangeschreven staat en dat dans een goed middel is om expressief te zijn.

Plezierbeleving

Bij plezierbeleving staat het beleven van plezier centraal, alleen of met anderen. Bij het beleven van plezier wordt er stilgestaan bij wat iemand leuk vindt of raakt en hier de tijd voor genomen om dit te ervaren.

Professionals die dansant werken met de doelgroep benoemen deelnemers zich meer uiten wanneer er plezier aanwezig is. Zowel de deelnemers als de begeleiders geven aan dat na elke les plezier in de dansles is ervaren. Hier is tevens stilgestaan bij expressie vanuit de deelnemers.

3.2 Productevaluatie

Binnen de productevaluatie is onderzocht of het feitelijk functioneren voldoende heeft opgeleverd om de activiteit als succesvol te bestempelen (Migchelbrink, 2007). Binnen deze productevaluatie zijn resultaten geformuleerd aan de hand van twee databronnen, de vragenlijsten na elke dansles gericht aan de deelnemers én de begeleiders. De ervaringen van de begeleiders en de deelnemers tijdens de uitvoering van de drie danslessen staan voorop tijdens deze evaluatie.

3.2.1 Vragenlijsten deelnemers

Vanuit de analyse zijn de volgende bevindingen naar boven gekomen:

	Les 1	Les 2	Les 3
1. Vond je de les leuk?	Ja	Ja	Ja
2. Wat was er leuk?	- Gebruik van verschillende bewegingen - Afwisseling - Bewegen met andere mensen - Lekker swingen - Ritmische bewegingen	- Het vrij dansen - Dansen op eigen manier - Samen dansen	- Diversiteit aan bewegingen en oefeningen - Vrijheid om te uiten in beweging
3. Was er iets moeilijk in de les?	Nee	Nee	Nee

4. Waar voelde jij je het allerfijnst?	- Als ik contact maak en meedans	- Als er samen in de grote kring bewogen wordt - Als er samen wordt gedanst	- Als bewegingen worden overgenomen van elkaar - Als er samen wordt gedanst
5. Wil je mij nog iets vertellen over de les?	- Duidelijke uitleg	- Hele fijne les - Fijne oefeningen	- Leuke les - Jammer dat het afgelopen is - Goed gedaan

Figuur 10. Schematische weergave van de resultaten, voortgekomen uit de analyse van de vragenlijsten van de deelnemers.

De deelnemers zijn na afloop van elke dansles bevraagd middels een half gestructureerde vragenlijst naar ervaringen ten aanzien van de les. In totaal hebben de deelnemers samen met mij per deelnemer drie vragenlijsten ingevuld. De deelnemers zijn de mensen waarvoor dit aanbod gemaakt en gevormd is.

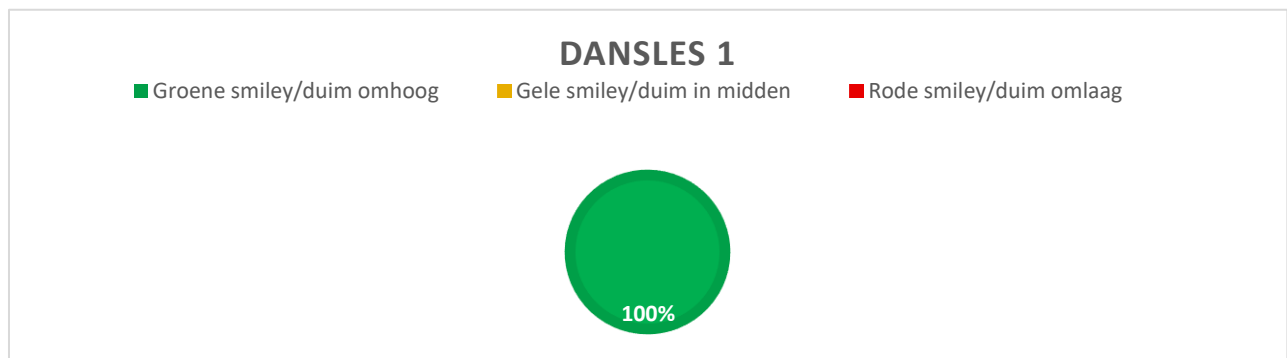
Alle deelnemers benoemen dat ze de danslessen leuk vonden. Na door te vragen wat ze dan leuk vonden komt naar voren dat het gebruik van verschillende bewegingen en afwisseling positief is ervaren. Het bewegen met andere mensen en samen dansen is ook benoemd, evenals het ‘gewoon lekker swingen’. Een aantal keer worden ritmische bewegingen genoemd. Wat opvalt is dat er aan het einde van de tweede les op deze vraag is beantwoord dat het vrij dansen en het dansen op hun eigen manier het leuk maakte.

De diversiteit aan bewegingen en oefeningen en de vrijheid om zich te uiten is doorgepakt als antwoord in les drie. Om te inventariseren of het aanbod aansluit is gevraagd of er iets moeilijk was in de les. Deze vraag is door alle deelnemers elke les uitsluitend met ‘nee’ beantwoord. Zo werd benoemd dat deelnemers zich het fijnst voelden als bewegingen worden overgenomen van elkaar of als er samen wordt gedanst.

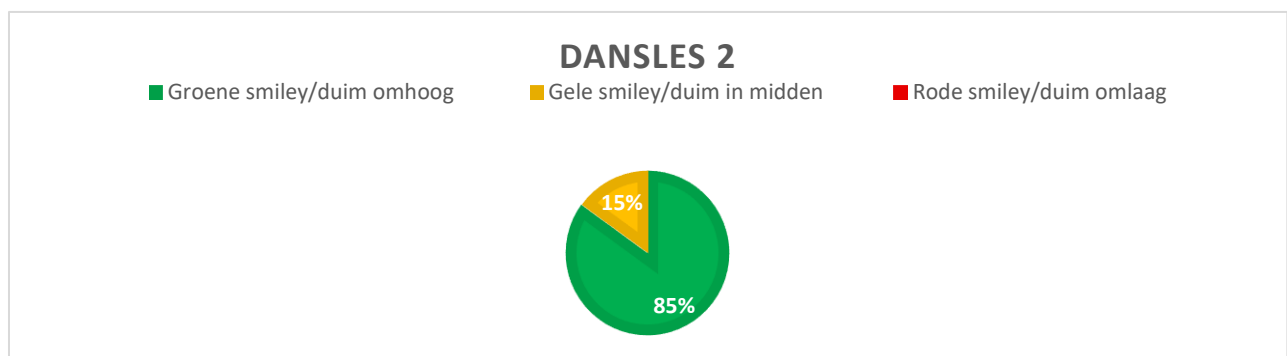
Ook benoemden ze bij de vraag of ze mij nog iets spontaan wilden vertellen over de les hoe fijn en leuk de les wel niet was.

De deelnemers hadden de keuze om de lessen te beoordelen aan de hand van verschillende kleuren smiley's. Les één en drie kenmerkt zich door uitsluitend groene smiley's. In les twee is door één deelnemster een gele smiley gekozen.

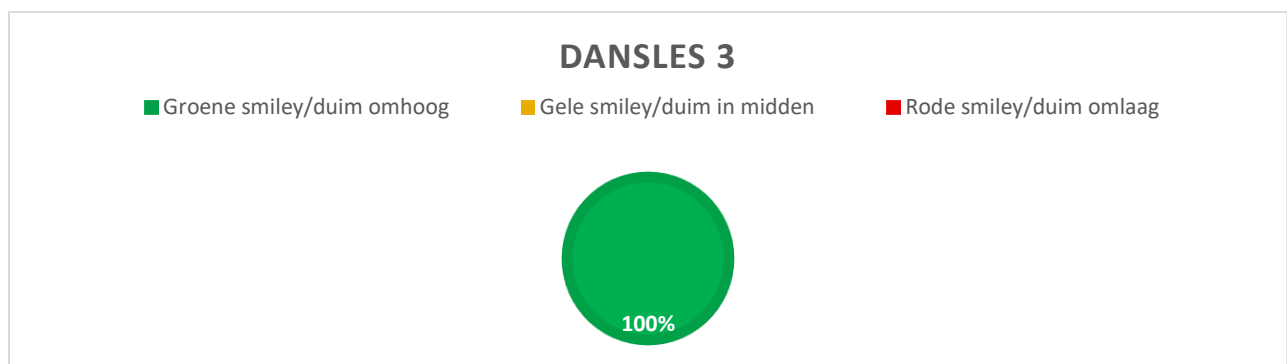
In figuur 11, 12 en 13 zijn de bevindingen hiervan genoteerd.

Figuur 11. Cirkeldiagram van de smileyscore, les 1.

Figuur 12. Cirkeldiagram van de smileyscore, les 2.

Figuur 13. Cirkeldiagram van de smileyscore, les 3.

3.2.2 Vragenlijsten begeleiders

Vanuit de analyse zijn de volgende bevindingen naar boven gekomen:

	Les 1	Les 2	Les 3
1. Vind je de werkvormen goed/niet goed aansluiten en waarom?	- Niveau goed ingeschat, sluiten goed aan. Niet te moeilijk	- Nadoen van choreografie maakt ze enthousiast - Laat ze hun eigen ding doen op einde en sluit hierbij aan	- Hele les sloot aan bij de groep. Spiegelden elkaar tot bewegen
2. Wanneer meeste plezier bij deelnemers?	- Cliënten voelen zich snel op gemak, hele tijd plezier aanwezig	- Hele tijd, wordt vergroot bij lollige beweging	- Vanaf moment één
3. Wanneer meeste sociaal contact?	- Tijdens bewegen met materiaal, uitvoeren van dezelfde pasjes	- Wanneer ik met ze dans en ze pasjes van elkaar overnemen	- Ze activeren elkaar tot bewegen - Meeste contact bij vrij dansen
4. Wat doet mijn houding attitude met jou/de deelnemers?	- Benadert iedereen anders, verplaatst je in diegene, sluit aan.	- Benadert ze allemaal en legt connecties met ze.	- Open en vriendelijke houding. Dit wordt aangevoeld door de cliënten
5. Vallen er andere dingen je op?	- Ze vinden het oprecht erg leuk	- Je neemt ze mee in de dans en in de beweging.	- Je voegt je als een spons naar de cliënten.
6. Wat vind je van de les?	- Wist wat je deed, cliënten genoten van aandacht	- Cliënten meer ontspannen t.a.v. les één	- Genoten, jammer dat het afgelopen is

Figuur 14. Schematische weergave van de resultaten, voortgekomen uit de analyse van de vragenlijsten van de begeleiders.

De begeleiders van de woongroepen zijn na elke dansles ook middels een formulier bevraagd. Het accent lag hier meer op het aansluiten van de werkvormen op de doelgroep, wanneer het meeste plezier en sociaal contact zichtbaar was, mijn attitude en een algemene indruk van de les. Vanuit de observaties komt naar voren dat het eerste wat opvalt mijn benadering naar de deelnemers is. Deze is heel warm, begripvol en open. De deelnemers krijgen de ruimte om tegen het einde van de les zelf invulling te geven aan het vrij dansen. Gewenning en elkaar leren kennen staan centraal.

Er werd aangesloten op elk individu en met iedereen werd er anders contact gemaakt. Alle werkvormen zijn bestempeld als passend en aansluitend bij de doelgroep. Het plezier bij de deelnemers is de hele les aanwezig, maar werd vergroot wanneer er humor ingezet werd. Sociaal contact is het meest aanwezig bij het gebruik van materiaal en wanneer dezelfde pasjes worden uitgevoerd en overgenomen.

4. Discussie

Dit hoofdstuk is gestart met de verklaring en interpretatie van de resultaten. Zoals in hoofdstuk 3 Resultaten beschreven staat, hebben de resultaten zich verzameld op het gebied van inhoud van werkvormen, houding/attitude van de begeleider, danstherapeutische technieken en thema's. Resultaten zijn verklaard middels eigen expertise en koppeling met literatuur. Vervolgens zijn sterktes en tekortkomingen van het onderzoek geformuleerd in een kritische reflectie. De wijze van terugkoppeling met de opdrachtgever is hierna beschreven. Tot slot zijn conclusies beschreven omtrent de vraagstelling en zijn er aanbevelingen gedaan voor de opdrachtgever, de praktijk, de beroepsontwikkeling en vervolgonderzoek.

4.1 Interpretatie van resultaten

Inhoud werkvormen

Structuur

Vanuit de resultaten komt naar voren dat structuur, zeker in het begin van het aanbod, hoog aangeschreven staat. Er worden hier twee vormen van structuur bedoelt. Interne structuur is de structuur die een mens bezit om zelfstandig regelmaat te creëren of iets bekend te laten zijn. Externe structuur is structuur die iemand van buitenaf aanreikt, door bijvoorbeeld een vaste lesopbouw te hanteren.

De begeleiders op de woongroepen benoemen tijdens de meeloopdagen dat mensen met een verstandelijke beperking het vaak ontbreekt aan vaardigheden om structuur zelfstandig aan te brengen en dat dit dus extern ingebouwd moet worden. Het opbouwen van een les op steeds dezelfde manier helpt de deelnemers om gaandeweg zelf interne structuur te creëren, evenals het herhalen van zowel oefeningen, bewegingen als uitleg. Ze weten op deze manier wat er van ze verwacht wordt en op deze manier worden de deelnemers bekend met het aangeboden materiaal. Clark (2011) beschrijft in haar onderzoek dat het werken binnen een bekende gestructureerde omgeving een positief effect heeft op het slagen van de les, evenals de relatie tussen deelnemer en aanbieder. Tijdens het dansaanbod is ervaren dat, door het inbouwen van externe structuur, langzamerhand gewenning optreedt met elkaar en aan de danslessen. De tweede les is bijvoorbeeld uitgevoerd in een andere ruimte. Door dit vooraf duidelijk te

benoemen en ze een moment te geven om te wennen aan de ruimte ontstaat structuur en zorgt dit niet voor problemen.

Vanuit dansles één is te zien dat de deelnemers positief reageren op een gesloten werkvorm. Een gesloten werkvorm zorgt voor externe structuur aangezien de deelnemers weten waar ze aan toe zijn en via deze manier kunnen wennen aan elkaar en aan de les. Een gesloten werkvorm geeft de deelnemers ook veiligheid. Doordat ze nog onbekend zijn met elkaar en met mij heb ik de lessen gestart met een gesloten werkvorm in een kringvorm, dit is gecontinueerd om de structuur te behouden. De kringvorm draagt bij aan sociale inclusie en het vergroten van het contact met de ander (Stickley et al., 2011). Gaandeweg kwam hier steeds meer ruimte voor eigen inbreng en gaat de gesloten werkvorm over naar een open werkvorm. Indien de deelnemers gewend zijn dan zie je dat ze neigen naar open werkvormen. Dit omdat ze de aangeboden externe structuur hebben kunnen verinnerlijken waardoor ze de externe structuur minder nodig hebben.

Het werken met ritme is in verband te brengen met externe structuur binnen een dansles. Ritme is een goede manier om structuur te bieden omdat er een houvast gevormd wordt waar de deelnemers op kunnen terugvallen. Ritme zorgt ook voor verbondenheid. Door samen in beweging hetzelfde ritme aan te nemen of verbaal ritme in te zetten ontstaat er groepscohesie en een positief groepsgevoel. Icht (2019) beschrijft in een artikel dat ritme ook verbaal ingezet kan worden om je via stem te laten horen en om gevoelens te uiten. Tijdens de les is dit ondervonden doordat een deelnemster op muziek meezong en met kracht woorden benoemde die meerdere malen herhaald werden in het lied. De andere deelnemers gingen hierin mee. Op deze manier kan ritme dus bijdragen aan structuur en verbondenheid. Ritme is ook terug te vinden in muziek. Ritme in muziek zorgt vrijwel meteen voor externe structuur waarop de deelnemers in beweging kunnen terugvallen.

Volgens Auja en Redding (2013) nemen mensen met een verstandelijke beperking vaak niet deel aan bewegingsactiviteiten omdat er druk wordt ervaren om te presteren. Door de choreografische werkvorm in te zetten en af te stemmen op het niveau van de deelnemers zijn de pasjes passend en niet te moeilijk. Herhaling zorgt hier ervoor dat het dansaanbod toegankelijker wordt voor de doelgroep en dat de verwachting laag ligt. Tevens wordt, door gehoor te geven aan de behoeften van de deelnemers, het gevoel van ‘moeten’ en ‘presteren’

opgeheven. Dit werd meerdere malen aangehaald in de evaluaties na elke les en is zowel door deelnemers als begeleiders als prettig ervaren. Vanuit de danslessen komt naar voren dat deelnemers soms, vanwege duizeligheid of enthousiasme de mogelijkheid moeten hebben om even te rusten of te stoppen met de beweging of de oefening. Hierbij geef je direct uiting aan een behoefte die verbaal en/of non-verbaal zichtbaar is.

Samaritter (2009) benoemt dat een danser middels symboliek duidelijk kan maken wat hem beweegt of wat er in hem leeft. De symboliek die iemand inzet weerspiegelt de kwaliteit van de ervaring en creëert tegelijkertijd een ervaring die gedeeld kan worden met iemand anders. In de laatste dansles werd er in een kring non-verbaal gereflecteerd op de danslessen door een beweging in te brengen. Doordat deze doelgroep moeite heeft met verbale communicatie is gekozen om deze reflectie non-verbaal in beweging te doen. Deelnemers gaven zo een beweging terug die voor hen symbolisch waren en de danslessen weerspiegelden. De symboliek is op deze manier afkomstig vanuit de deelnemer. Symboliek is ook ingezet vanuit mijzelf. Doordat ik zowel verbaal als non-verbaal gebruik heb gemaakt van symboliek kwamen deelnemers gemakkelijker in beweging en kon er een naam worden gegeven aan bepaalde bewegingen van de deelnemers. Bepaalde deelnemers waren vaak symbolisch aan het bewegen. Ik haakte hierbij aan waardoor de deelnemers automatisch contact met mij maakten en de bewegingen ook op mij begonnen af te stemmen.

Vanuit de resultaten komt naar voren dat het gebruik van materiaal helpend is bij deze doelgroep, zeker in het begin van de danslessen. Door het toevoegen van materiaal in de dans geef je de deelnemers letterlijk iets tastbaars. Dit biedt houvast en veiligheid. De deelnemer ervaart dit materiaal als niet bij zichzelf horend wat resulteert dat hij gemakkelijker in beweging gaat (Foxman, 1999). In de danslessen zie ik terug dat materiaal direct een beroep doet op beweging. Door alle deelnemers te voorzien van een sjaaltje ontstaat er vanaf het moment van ontvangen beweging en interactie met elkaar.

Vrijwel alle begrippen die vanuit de resultaten vallen onder ‘inhoud werkvormen’ hebben te maken met structuur. Dit maakt dat structuur een belangrijk overkoepeld thema vormt voor deze doelgroep.

Afstemmen en aansluiten

Aansluiten en afstemmen is erg belangrijk om de lessen te laten slagen, zo komt naar voren vanuit de resultaten. Uit de filmopnamen en eigen ervaring blijkt dat elke les start met het afstemmen op de deelnemers. Moore en Yamamoto (2012) geven aan dat er bij afstemming wordt afgestemd op de basisbehoeften van de deelnemers. Dit zijn behoeften die elke deelnemer heeft zoals het gezien worden of de ruimte willen om zich te uiten. In een les is er bijvoorbeeld door de meerderheid van de groep aangegeven dat men moe was door gebeurtenissen op de woongroep. Door hierop af te stemmen en de werkvorm laagdrempeliger en minder actief te maken kregen de deelnemers het gevoel dat ze gezien en gehoord werden. Verbaal wordt hier dus op gereageerd dat deze gevoelens oké zijn en er mogen zijn.

Reageren vanuit jezelf/echtheid

Het is belangrijk dat de deelnemers zich veilig voelen tijdens de les en op de begeleider kunnen vertrouwen. Door ten alle tijden te reageren vanuit jezelf wordt er een eerlijke ervaring gedeeld met de deelnemers vanuit de aanbieder. Door bijvoorbeeld aan te geven dat ik me niet lekker voelde gedurende les twee ontstond er begrip, aandacht en zorg voor mij als aanbieder. Dit resulteerde in een prettige groepsvorming die erg betrokken was bij elkaar. Deze doelgroep is erg sensitief en vangt dan ook sferen en gevoelens op die bijvoorbeeld niet worden uitgesproken, maar die wel non-verbaal in het lichaam zichtbaar zijn. Dit is ervaren vanuit stage vorig jaar. Door ervoor te zorgen dat deze ervaring niet wordt overgenomen of verkeerd begrepen wordt is het verstandig om dit uit te spreken.

Maatjesrol

Inhakend op het gevoel van ‘moeten’ en ‘presteren’ in de dansles kan de maatjesrol ingezet worden. Dit zorgt voor openheid vanuit de deelnemers. Deze maatjesrol kan gewaarborgd worden door bovenstaande topics. Door aan te sluiten, oog te hebben voor een ander, af te stemmen en te zoeken naar gemeenschappelijke interesses is de begeleider net als de rest en maakt zo een sterke verbinding met de deelnemer. Tomassen en De Wit (z.d.) geven in een onderzoek aan dat eenzaamheid bij deze doelgroep een sluipend gevaar is. Niet kunnen voldoen aan de verwachtingen van andere mensen en moeite in het adaptieve gedrag maken dat ideeën zoals ‘ik ben niet goed genoeg’ vaak aanwezig blijven bij deze doelgroep. Door de

maatjesrol aan te nemen wordt er oprecht contact gemaakt met de deelnemers en aangesloten op de wensen en behoeften.

Humor

Het inzetten van humor zorgt voor een plezierige sfeer tussen de deelnemers. Ook wordt de sfeer minder gespannen bij gespannen situaties. Humor zorgt ook voor verbondenheid en contact. Doordat ik als begeleider een grapje of een grappige beweging maak ontstaat er contact tussen de deelnemers en met mij. Doordat ze gezamenlijk meelachen of meedoen delen ze hun belevingen met de rest. Dit zorgt er weer voor dat er verbale of non-verbale interactie tussen de deelnemers ontstaat.

Non-verbaal

Bootsma, et al. (2016) benoemen vanuit een KenVaK project dat het opvallend is dat er veelal verbale interventies worden ingezet door behandelteams, terwijl het verwerken van verbale informatie veel moeite kost voor mensen met een LVB. De inzet van meer non-verbale, ervaringsgerichte methodieken sluit beter aan bij de doelgroep. In de lessen kwam dit sterk naar voren. Één deelnemster in het bijzonder had meer moeite om verbale instructies te volgen dan de rest. Door hier meer non-verbaal op aan te sluiten en door vooral non-verbaal te vertellen wat de bedoeling was en haar mee te nemen in de werkvorm ontstaat er meer begrip. Door direct ervaringsgericht te werken is de verbale communicatie hier niet nodig.

Synchroniserende groepstechniek

Het is van belang de deelnemer als persoon centraal te stellen binnen de les (Stickley et al., 2011). Vanuit de verkregen resultaten komt terug dat het belangrijk is zorg te dragen voor individuele aandacht binnen de groep. Dit sluit aan bij de synchroniserende groepstechniek vanuit dans- en bewegingstherapie. Elke deelnemer wordt gezien en de aandacht wordt op een gelijke manier verdeeld. In de danslessen werd duidelijk dat er verschil is tussen de zichtbaarheid van de deelnemers. Om te voorkomen dat alle aandacht gaat naar de mensen die dit het meest opeisen is het noodzakelijk hier een juiste balans in te vinden. Door de aandacht evenveel te richten op alle deelnemers voelt niemand zich tenietgedaan.

Nadoen en schaduwen van een beweging

Het nadoen van ieders beweging resulteert in het verstevigen van het contact tussen begeleider en deelnemer. Door een beweging letterlijk na te doen wordt de ingezette beweging van de deelnemer gespiegeld. Hiermee wordt direct non-verbaal feedback gegeven aan de deelnemer. Door bewegingen over te nemen en soms ook wat aan te passen (schaduwen), heb ik zonder verbale woorden laten weten dat ik de deelnemers echt zie en begrijp. Deelnemers hebben onderling ook elkaars beweging nagedaan. De onderling relaties versterken hierdoor en twee worden als het ware even één. De antwoorden van de deelnemers bevestigen dat het nadoen en overnemen van elkaars beweging als prettig is ervaren. Het nadoen en het schaduwen van een beweging zijn aan elkaar gekoppeld. Deze twee technieken liggen dicht bij elkaar aangezien ze ook na elkaar plaats kunnen vinden.

Ontlokken van een beweging

Door uit te dagen ontstaat er plezier en wordt de interactie gestimuleerd bij de deelnemers. Bij het inzetten van humor of een beweging die totaal anders is dan die van de deelnemer eist de aanbieder de aandacht even op en wacht op een reactie van de deelnemer. Dit zorgt voor plezier en verbondenheid.

Contact

Het onderzoek van Kamstra (2017) benoemt dat mensen met een verstandelijke beperking duidelijk op zoek gaan naar contact en dit ook heel graag willen. Vanuit dit onderzoek blijkt dat 80% van de frequente contacten van mensen met een verstandelijke beperking familie is. Naar aanleiding van dit onderzoek blijkt dat dans- en beweging in een groep direct een beroep doet op sociaal contact. Er is duidelijk zichtbaar dat er sociale contacten worden gevormd onder de deelnemers en dat dit ook elke les iets meer groeit. Zo is er, bij het maken van een kring, in les één nog weinig contact met elkaar en stemmen de deelnemers niet af op elkaar. Het duurt eventjes om de kring te maken, in tegenstelling tot les drie, waarin de deelnemers elkaar aankijken, aanspreken en uitnodigen om naast elkaar in de kring te komen.

De deelnemers benoemen dat het fijn is om in beweging te kijken naar elkaar en pasjes over te nemen. Om een beweging op te merken en over te nemen is er een zekere vorm van contact en bewustzijn van de ander nodig. Dit laat zien dat de deelnemers, ook al zijn ze in het begin van de dansles nog wat aftastend, toch opzoek gaan naar contact en zich bewust zijn van elkaar.

Expressie

Vanuit Clark (2011) en Barnet-López et al. (2015) komt voort dat expressief zijn op een non-verbale manier een goede aansluiting is voor mensen met een verstandelijke beperking om te werken aan het uiten van zichzelf. Binnen de danslessen is te zien dat de deelnemers, indien ze gewend zijn aan elkaar en aan de omgeving, waarde hechten aan het uiten van gevoel en emotie binnen de dans. Dit uit zich doordat de deelnemers tijdens de momenten van vrije dans op een geheel eigen manier bewegen. Er is een veilige omgeving ontstaan waarin de deelnemers zichzelf als het ware bloot geven in de dans. Het contact wordt hierin echter wel opgezocht, door naar een andere deelnemer toe te bewegen of door elkaars beweging na te doen. Door samen in beweging te gaan ontstaat er samen een moment van expressie.

Plezier

Plezierbeleving staat altijd hoog aangeschreven binnen de lessen. Het gegeven dat de deelnemers plezier ervarden, met elkaar, met mij als begeleider én met zichzelf, laat zien dat dans- en beweging een beroep doet op veel aspecten. Deze bevinding sluit aan bij het artikel dat Stickley et al. (2011) beschrijven waarin activiteiten gerelateerd aan kunst ervoor zorgen dat de deelnemers plezier ervaren en samen nieuwe ervaringen opdoen die tot veel mooie dingen leiden.

Lichaamsbesef

Dans- en beweging laat elke deelnemer op geheel eigen wijze expressief zijn en in contact staan met het lijf (Lorenzo-Lasa, Ideishi & Ideishi, 2007). Dit maakt het mogelijk om lichaamssignalen te voelen en te werken aan lichaamsbesef. Verschillende deelnemers gaven tijdens de les aan dat ze nog niet aan de beurt zijn geweest of namen andere lichaamssignalen waar zoals duizeligheid tijdens het bewegen. Het feit dat de deelnemers dit voelen, zich bewust van worden en onder woorden durven te brengen maakt dat er een veilige sfeer in de groep heerst.

Zelfvertrouwen, zelfbeeld en eigen identiteit

Wat ook te zien is binnen de danslessen is dat het zelfvertrouwen, het zelfbeeld en de eigen identiteit van de deelnemers toenemen. Door een juiste attitude aan te nemen en een veilige omgeving te creëren zijn de deelnemers minder op zoek naar bevestiging bij elkaar. Hierdoor zijn ze in staat om vanuit innerlijke impulsen te bewegen en dit te aanvaarden. Het zelfvertrouwen van deze doelgroep is vaak laag (Stickley et al., 2011). Als begeleider is het hier belangrijk om een passende attitude aan te nemen en steeds te benoemen wat er gezien wordt en dit te bekrachtigen.

Verklaring vanuit de vragenlijsten, ingevuld door begeleiders en deelnemers na elke les

Opvallende zaken omtrent de vragenlijsten zijn dat de deelnemers, naarmate de danslessen vorderen, andere aspecten benoemen die ze leuk hebben gevonden in de les. Het gebruik van verschillende bewegingen, ritmische bewegingen, afwisseling en lekker swingen maakt in les twee plaats voor het vrij dansen en het dansen op eigen manier. In les drie wordt de vrijheid om zich te uiten benoemd. Hieruit maak ik op dat de deelnemers steeds meer veiligheid en vertrouwen ervaren en dus dichterbij hunzelf en eigen behoeften en bewegingen komen. Dit is ontstaan doordat mijn attitude en ingezette technieken elk moment passend en afgestemd

zijn geweest op de deelnemers.

Vanuit de smiley's komt naar voren dat één deelnemster gedurende les twee een gele smiley heeft gekozen. Aan het einde van de les gaf ze aan dat ze met veel bezig was in haar hoofd. Ze was bijna jarig en haar vader kwam op bezoek. Mijn interpretatie is dat de deelnemster vanuit deze denkwijze voor de gele smiley heeft gekozen en de les neutraal bestempelde. Vanuit de begeleiders kreeg ik terug dat ik goed afstemde op haar om haar toch in beweging mee te nemen. Het feit dat de andere deelnemers gedurende alle drie de lessen enkel de groene smiley hebben gekozen is voor mij een bevestiging dat het aanbieden van een dansles op deze manier werkt en goed aansluit bij de wensen en behoeften van de doelgroep. De vragenlijsten vanuit de begeleiders bekrachtigen dit. Vanuit zowel de filmopnamen, de eigen ervaring en het observeren vanuit de begeleiders is te zien dat alle vier de aspecten belangrijke punten zijn voor het slagen van de lessen. Een juiste houding is hierin eigenlijk een randvoorwaarde. Zonder juiste houding wordt er geen veiligheid ervaren en zullen de deelnemers ook geen ruimte voelen om zich te uiten. Een passende houding zorgt voor een veilige sfeer in de groep. Is dit eenmaal aanwezig, dan kan er verder inhoudelijk gewerkt worden.

Tot slot wordt er benoemd dat elke deelnemer uniek is en dat ik iedereen in de spotlight heb kunnen zetten met zijn of haar behoeften en bewegingskwaliteiten. Ik ben van mening dat, door het inzetten van bovengenoemde danstherapeutische aspecten deze doelgroep enorm opbloeit. Door bewust deze aspecten te hanteren in de dans en hier kennis van te hebben als begeleider maakt dat een normale dansles dieper gaat dan deze normaliter zou zijn. Er wordt een beroep gedaan op zoveel verschillende vlakken bij de deelnemers dat het bijna therapeutisch kan worden genoemd. De vaardigheden die een dans- en bewegingstherapeut dan ook bezit zorgen ervoor dat elk individu zich heeft ontplooid tot volledig en geaccepteerd individu naarmate de danslessen vorderden. Na aanvang van elke les reflecteerden de begeleiders met mij op de les. Hierbij kwam naar voren dat zij een duidelijke meerwaarde zagen in de manier waarop ik dansles gaf.

4.2 Kritische reflectie

Tekortkomingen:

Een grote tekortkoming van het onderzoek is dat er relatief weinig data verzameld is in de actiefase. Dit betekent dat het dansaanbod is ontwikkeld en uitgevoerd met zes deelnemers (bij dansles twee waren dit er zeven) gedurende drie weken. Hieruit is data gekomen. Ik ben echter van mening dat, indien de uitvoering langer plaats had kunnen vinden, dat er meer data verzameld kon worden waardoor het aanbod sterker van aard zou zijn geweest. Er zijn enkel resultaten verzameld van zes deelnemers (les twee = zeven deelnemers). Het was gewenst om twee groepen te draaien om te zien of de bevindingen overeen zouden komen of zouden verschillen. Het feit dat de bevindingen gelinkt worden aan literatuur maakt dat de resultaten echter wel toepasbaar en bruikbaar zijn.

Het langer trekken van de uitvoering, het verzamelen van meer data en het verkrijgen van twee dansgroepen is niet gelukt om de volgende redenen:

- Het is een feit dat het moeilijk is om een geschikt moment te vinden waarin de dansruimtes van de ECI vrij zijn én waarop de cliënten vanuit de woongroepen vrij zijn om naar de ECI te komen. Overdag werken zij waardoor het onmogelijk deel te nemen aan een dansles. In de avond is de danszaal elke doordeweekse avond bezet door de dansschool, gevestigd in de ECI. Aangezien er in het weekend vaak shows en optreden zijn in de ECI wordt de danszaal en andere zalen op deze dagen gebruikt voor andere doeleinden. Dit zorgde ervoor dat er op dit moment enkel op zaterdagochtend tijd en ruimte was voor de activiteit.
- De samenwerking met de opdrachtgever liep in het begin stroef. Er miste betrokkenheid als opdrachtgever en begeleider. Antwoord op mails of telefoonverkeer bleef geruime tijd uit waardoor ik zelf alle lijntjes heb uitgezet wat betreft het werven van cliënten. Dit betekent dat er relatief veel tijd verloren is gegaan in het regelen van zaken, aangezien de opdrachtgever hierin wel akkoord mee moet gaan.
- Er ging ook veel tijd verloren in het werven van de deelnemers. Er werd steeds overlegd met de woongroepen wanneer de cliënten de mogelijkheid hadden om naar de ECI te komen. Elke optie werd doorgesproken en meteen weerlegd (omdat de cliënten bijvoorbeeld wekelijks overdag werken) waardoor er onderzoek werd gedaan naar een nieuwe dag en tijdstip om de

danslessen plaats te laten vinden. Er is gekozen voor drie danslessen omdat dit qua tijd en mogelijkheden voor de ruimte wenselijk was, maar ook omdat de deelnemers de zekerheid niet konden leveren om vier weken of langer achter elkaar beschikbaar te zijn voor het onderzoek. Wegens de beperkte beschikbaarheid van de danszaal konden de lessen ook niet twee maal in de week plaatsvinden. Dit allen zorgt ervoor dat er weinig data is verzameld ten aanzien van het vormen van een dansaanbod.

Een andere zwakte is dat het zou kunnen dat de behoeften, wensen en dus de resultaten van de actiefase specifiek zijn voor de deelnemers die hebben meegedaan aan het onderzoek en dat er toevalligheidsfactoren hebben meegespeeld. Zo kan het zijn dat de deelnemers de smiley's groen hebben ingevuld omdat ze graag sociaal wenselijk wilden zijn. Doordat er maar drie danslessen hebben plaatsgevonden is dit niet langer onderzocht. Het feit dat er na elke les overlegd is geworden met de begeleiders van de groepen maakt dat er van een negatieve beleving waarschijnlijk geen sprake is geweest aangezien de begeleiders bevestigden dat er zichtbaar plezier en positiviteit ervaren was.

Sterkten:

Terugkijkend naar het werven van de deelnemers vind ik het een sterkte dat er meerdere woongroepen zijn benaderd in de omgeving van Roermond. Dit zorgt ervoor dat de ECI bekender wordt, maar ook dat verschillende woongroepen de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan recreatief aanbod aangezien dans voor deze doelgroep in de buurt van Roermond weinig aangereikt wordt.

Wat als sterkte is ervaren tijdens het aanbieden van de danslessen is het gegeven dat er elke les twee begeleiders van de woongroepen aanwezig waren. Zij vervulden de rol van observator en waren tevens een veilige haven voor de deelnemers. De begeleiders waren voor de deelnemers bekend. Er was een constante veiligheidsfactor aanwezig waarop de deelnemers konden terugvallen. Wanneer het spannend werd vanwege een nieuwe ervaring of wanneer het enthousiasme even gedeeld moest worden waren er altijd de begeleiders om even op terug te vallen.

Hierop aansluitend is een sterkte dat de begeleiders de rol van observator op zich konden nemen aangezien ik de danslessen alleen uitvoerde. Dit zorgde ervoor dat de danslessen niet alleen vanuit mijzelf kon worden waargenomen, maar ook vanaf een afstand. Ook werd de les op een andere manier bekeken. Doordat er twee begeleiders meekeken konden ervaringen worden uitgewisseld wat resulteerde in een nog bredere observatie.

Een andere sterkte in het onderzoek is dat er onderscheid is gemaakt tussen de niveaus van een verstandelijke beperking. Door vooraf te kiezen voor licht-matig én mobiele bewoners die ter been zijn kan het aanbod zo goed mogelijk worden afgestemd op deze specifieke doelgroep. Dit maakt dat het aanbod sterk gericht is op deze categorie waardoor de kans van succes groter is. Er kan zo beter worden ingegaan op ieders behoefte omdat de niveaus dicht bij elkaar liggen en er geen rekening gehouden hoeft te worden met uiteenlopende niveaus en beperkte mogelijkheden hierin.

Tijdens het aanbieden van de danslessen is er gebruik gemaakt van ondersteunende beeldopnamen. Via deze opnamen is het mogelijk geweest om lessen terug te kijken en om essentiële informatie en betekenisvolle momenten niet over het hoofd te zien. Dit zou wel het geval kunnen zijn als er geen gebruik werd gemaakt van videomateriaal. Doordat ik zelf de rol van aanbieder op me heb genomen ben ik niet in staat om alles in me op te nemen. Dit zie ik dus als een duidelijke sterkte binnen het onderzoek.

4.3 Terugkoppeling opdrachtgever

De terugkoppeling heeft in tweevoud plaatsgevonden. Enerzijds heeft er een gesprek plaatsgevonden met S. Groznik, dansdocent van ECI The Movement, anderzijds is er een gezamenlijk gesprek geweest met T. Schrijnemakers, opdrachtgever, en I. van Lottum, begeleidster PSW vanuit de ECI.

Tijdens het gesprek met S. Groznik zijn de resultaten overhandigd in de vorm van een aantal uitgeprinte pagina's. Hierin staan de resultaten per aspect uitgewerkt, evenals tekst en uitleg over elk individueel begrip. Tijdens dit gesprek werd er gekeken of dit geïmplementeerd kan worden door S. Groznik of een van de andere dansdocenten. Dit was voor nu niet het geval. Desalniettemin heeft ze de resultaten gekregen.

In het tweede gesprek zijn de resultaten ook hard copy overhandigd aan T. Schrijnemakers en I. van Lottum. Voor deze vorm is gekozen omdat er hard copy steeds kan worden teruggekomen op de resultaten van dit onderzoek. De resultaten zijn doorlopen en er werd stilgestaan bij het behalen van de onderzoeksvraag, evenals de doelstellingen en de deelvragen. Met T. Schrijnemakers en I. van Lottum is het meeste contact onderhouden gedurende het onderzoek.

Vanuit deze besprekingen kwam naar voren dat alle drie de benaderde personen erg enthousiast waren over de uitwerking van het onderzoek. T. Schrijnemakers benoemde dat de uitwerking erg overzichtelijk was en dat de kern hiermee gepakt was. I. van Lottum gaf aan erg geïnteresseerd te zijn in eventuele voortzetting hiervan, maar dit nu niet tot zich kan nemen. Alle drie de partijen benoemen op dit moment niet de tijd en ruimte te hebben om hiermee verder te gaan. Ook is er overlegd of er mogelijkheden voor mij zijn om dit aanbod op te pakken en uit te voeren binnen de ECI. Dit kan enerzijds gedaan worden door in dienst te treden bij ECI The Movement óf door bij de ECI zelf te werken. Afhankelijk van de mogelijkheden vanuit ECI The Movement, de cliënten, de woongroepen én de beschikbaarheid van de ECI wordt er onderzocht of dit mogelijk is. Is dit niet het geval, dan kan er gedacht worden aan workshops die aangeboden worden en die theoretisch gezien niet structureel wekelijks plaatsvinden.

4.4 Conclusies en aanbevelingen

4.4.1 Beantwoording vraag- en doelstellingen

Deze paragraaf is ingevuld door ten eerste antwoord te geven op de geformuleerde deelvragen. De deelvragen zijn beantwoord door middel van de verkregen resultaten in de procesevaluatie. De deelvragen luiden als volgt:

- Welke werkvormen sluiten aan bij deze doelgroep ter bevordering van sociaal contact?

Deze vraag is van karakter iets anders beantwoord. Waar eerst gevraagd werd naar werkvormen is nu gekeken naar de inhoud van de werkvormen. Dit is gedaan omdat geïnterviewde professionals in het werkveld vaak thema's benoemden waarmee gewerkt kon worden in plaats van op zichzelf staande werkvormen. Daarbij komt dat er maar drie lessen zijn gegeven aan de deelnemers. Om de lessen te laten slagen en de doelgroep behoefte heeft aan herhaling, duidelijkheid en structuur was het niet gewenst om telkens een andere werkvorm uit te proberen in de les. Hier komt ook bij dat, om een les te laten slagen er gekeken dient te worden naar wensen en behoeften van de deelnemers en je de werkvormen niet helemaal vast kunt leggen. In de resultaten is de inhoud van de werkvormen beschreven die belangrijk wordt geacht in een dansaanbod voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking. Het blijkt dat bepaalde inhoud direct verbinding heeft met sociaal contact. Andere inhoud die naar voren kwam raken de doelgroep gewoon zeer goed. De volgende inhoud is belangrijk in een werkvorm om de lessen te laten slagen: structuur, herhaling, gesloten werkvorm, open werkvorm, choreografische werkvorm, kringvorm, ritme, symboliek en werken met materiaal.

- Wat is belangrijk in het begeleiden van deze doelgroep binnen een dansaanbod?

Deze vraag is beantwoord vanuit de interviews afgenomen met de professionals en de meeloopdagen vanuit de woongroepen. Beeldmateriaal en observatiemateriaal is erbij genomen om aanvullingen te ontdekken. Gaandeweg zijn er bij deze vraag twee onderdelen naar voren gekomen, namelijk de attitude/houding van de begeleider/aanbieder én de danstherapeutische technieken die gedurende de dansles inzet worden. Deze twee onderdelen maken dat dit allebei onder de noemer 'belangrijk in het begeleiden' valt en dat dit allebei aanwezig moet zijn om de les een grotere kans van slagen te geven. Hier komt naar voren dat

reageren vanuit jezelf, non-verbale communicatie, het afstemmen op de doelgroep, het aansluiten op behoeften van de doelgroep, het innemen van de maatjesrol en het inzetten van humor belangrijk is bij de attitude/houding die je als begeleider aanneemt. De synchroniserende groepstechniek en het nadoen, schaduwen en ontlokken van een beweging worden gezien als belangrijke therapeutische technieken.

- Welke thema's sluiten aan bij het werken met deze doelgroep?

Het antwoord op deze vraag is verkregen door professionals te interviewen, maar ook door mee te lopen op de woongroepen om te zien wat er daar allemaal speelt. Alhoewel het aanbod zich richt op sociaal contact is het onvermijdelijk om dit als enige thema te zien bij deze doelgroep. Thema's raken elkaar vaak doordat ze tegelijkertijd aanwezig zijn. Vanuit de resultaten komen de volgende thema's naar voren: sociaal contact, zelfbeeld, eigen identiteit, zelfvertrouwen, lichaamsbesef, expressie en plezierbeleving.

- Hoe kan het dansaanbod geïmplementeerd worden binnen de ECI?

Deze vraag is tweeledig van karakter. Enerzijds kan er gedacht worden aan het uitvoeren van het dansaanbod en de begrippen die eruit rollen, anderzijds kan gedacht worden aan de vraag hoe het aanbod, eenmaal klaar, daadwerkelijk draaiende kan worden in de ECI. De resultaten die zijn overgedragen en dus elementen die in een dansaanbod moeten zitten bij deze doelgroep zijn zo vormgegeven dat ze begrepen kunnen worden door een niet-vaktherapeut dans- en beweging. Dit is gedaan om de implementatiefactor te verhogen. Echter is het wel gewenst om het uit te laten voeren door een dans- en bewegingstherapeut die ervaring heeft met de verkregen begrippen uit de resultaten.

Vanuit de verkregen deelvragen kan er op de hoofdvraag ook een antwoord geformuleerd worden. Deze luidt als volgt:

‘Hoe ziet een dansaanbod eruit voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking binnen de ECI Cultuurfabriek in Roermond ter bevordering van sociaal contact?’

Vanuit de beantwoording van de deelvragen kan ik concluderen dat een dansaanbod vorm krijgt aan de hand van de vier gevonden aspecten, namelijk inhoud van de werkvormen, de

houding/attitude van de begeleider, danstherapeutische technieken die ingezet worden en de thema's waarmee gewerkt kan worden. Dit zijn alle vier belangrijke aspecten in het vormen van een aanbod voor licht-matig verstandelijke mensen die vanuit woongroepen uit Roermond naar de danslessen in de ECI zijn gekomen. Het aanbod is gericht op sociaal contact en alle aspecten dragen dan ook op hun manier bij aan sociaal contact. Door deze vier belangrijke aspecten op te sporen en te omschrijven ben ik erin geslaagd om een dansaanbod te ontwikkelen voor deze specifieke doelgroep. Ik kan ook beamen dat dit aanbod met succes is toegepast in de vorm van drie lessen. Zowel de deelnemende cliënten als de begeleiders van deze cliënten geven positieve feedback terug die zeer gericht is op elke individuele cliënt. Dit laat zien dat, door het toepassen van deze vaardigheden en inhoud, er een positieve draai gegeven kan worden aan een dansaanbod en dat het centraal stellen van deze doelgroep ook echt werkt.

De doelstelling van het onderzoek was dat het aanbod implementeerbaar moet zijn voor de ECI. Dit heb ik gewaarborgd door de gevonden aspecten en inhoud in duidelijke en heldere taal te schrijven die voor iedereen te begrijpen is. Tijdens de terugkoppeling van de resultaten kwam naar voren dat de ECI op dit moment niet in staat is om het aanbod over te nemen en te laten draaien. Er is dus voor nu enkel gewerkt aan het implementeren van de inhoud, om dit zo begrijpelijk mogelijk te maken voor iedereen.

4.4.2 Aanbevelingen opdrachtgever, de praktijk en beroepsontwikkeling

Vanuit de verkregen resultaten kunnen een aantal aanbevelingen gedaan worden op verschillende gebieden:

Opdrachtgever

Aan mijn opdrachtgever wil ik aanbevelen om, indien er een vervolgonderzoek komt, meer betrokken te zijn bij het proces van de student en de inhoud van het onderzoek. Dit heb ik zelf vooral bij de start van het onderzoek gemist. Het was erg fijn dat ik met I. van Lottum heb kunnen sparren over bepaalde zaken terwijl dit eigenlijk tot de rol van de opdrachtgever behoorde. Hier is tijdens het eindgesprek op gereageerd. Ik heb dit uitgesproken en T. Schrijnemakers gaf toe dat de begeleiding vanuit zijn kant miste. Door de opdrachtgever hier gedurende het onderzoek op attent te maken ontstond er ruimte voor verbetering.

Ten tweede wil ik sterk aanbevelingen dat een dans- en bewegingstherapeut of een ervaren dansdocent het aanbod dat in de toekomst bij de ECI beschikbaar wordt gesteld aan mensen met een verstandelijke beperking oppakt. Deze doelgroep vraagt in het begeleiden een andere aanpak en degene die de danslessen leidt moet hier ook bewust van zijn en daarbij ervaring hebben met de doelgroep. Als ik kijk naar de resultaten van mijn onderzoek dan kan ik met zekerheid zeggen dat dit veel meer tot uiting komt en tot positieve en gerichte uitkomsten leidt wanneer een danstherapeut dit zou oppakken.

De praktijk

In de praktijk zou het, in het belang van de cliënten, van belang zijn om dit dansaanbod breder te trekken dan alleen de ECI. Ook hebben niet alle cliënten die interesse hadden in dit onderzoek mee kunnen doen omdat ze qua planning verhinderd waren, maar ook omdat de groepsgrootte was bereikt. Het zou daarom een uitkomst bieden om andere woongroepen te benaderen en het dansaanbod breder te trekken. Ook zou het voor de praktijk interessant zijn om een dansaanbod te ontwikkelen voor minder mobiele mensen met een verstandelijke beperking of mensen met een matig-zwaar verstandelijke beperking.

De beroepsontwikkeling

Nadat er ervaren is hoe weinig er eigenlijk beschreven staat over het dans-therapeutisch werken met licht-matig verstandelijk beperkte mensen is het een relevante aanbeveling om onderzoek met deze doelgroep uitgebreid te beschrijven en vast te leggen. Tijdens de literatuurstudie heb ik gemerkt dat het toespitsen op een bepaalde mate van verstandelijke beperking nóg minder resultaten opleverde. Het is dan ook belangrijk om dit voort te zetten ten behoeve van ons beroep. Door dit te onderbouwen ontstaat er weer wat meer over het danstherapeutisch werken in combinatie met deze doelgroep. Via dit onderzoek heb ik via een danstherapeutische insteek kunnen onderbouwen wat er bij deze doelgroep werkt en waarom. Het is belangrijk om dit voort te zetten zodat we steeds sterker uit de verf kunnen komen als professionals.

4.4.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek

Aangezien de ECI op dit moment geen personen in huis heeft die dit aanbod zouden kunnen laten draaien raad ik aan om, in samenwerking met ECI The Movement te kijken naar samenwerkingsmogelijkheden waarin een 4^e jaars dans- en bewegingstherapie studente een stagiaire vanuit de dansschool coacht in het aanbieden van dit aanbod. Wellicht is er in de toekomst wel een persoon vanuit de ECI die een dansaanbod zou willen aanbieden. Via deze manier kan het stokje weer overgedragen worden naar een volgende student die zich richt op het implementeren van het aanbod en het overdragen van de kennis en niet zozeer op het ontwikkelen. Dit is nu vanuit twee jaargangen van dans- en bewegingstherapie opgepakt bij de ECI. Aangezien er meer dan voldoende informatie is verzameld over deze doelgroep in combinatie met dans, raad ik aan om dansant aan de slag te gaan en een manier te vinden om dans met deze doelgroep binnen de ECI te implementeren.

4.5 Vertaling eigen vaktherapeutisch handelen

Het gehele onderzoek en de bereikte resultaten zorgen voor een verbreding van mijn methodisch handelen als persoon, dans- en bewegingstherapeut én onderzoeker. Aan de hand van de landelijke eindcompetenties van de opleidingen Vaktherapie is beschreven hoe mijn methodisch handelen zich heeft uitgebreid en verdiept. Per taakgebied en competentie heb ik beschreven hoe dit vorm heeft gekregen tijdens het afstudeeronderzoek.

In figuur 15 zijn de eindcompetenties schematisch weergegeven.

Taakgebied:	Behandelen	Organisatie	Professionalisering	Onderwijs & Onderzoek
Competenties:	1) Diagnosticeren 2) Behandelen 3) Ondersteunen/ Begeleiden	4) Samenwerken 5) Rapporteren 6) Ondernemen	7) Reflecteren 8) Ontwikkelen 9) Actualiseren	10) Onderzoeken 11) Profileren 12) Overdragen

Figuur 15. Schematische weergave van de eindcompetenties. Aangepast overgenomen uit Afstudeerproject (p.5) door I. Péntzes, 2018-2019, Heerlen: Zuyd Hogeschool. Copyright 2018-2019, Zuyd Hogeschool.

Behandelen

Onder het taakgebied ‘behandelen’ valt diagnosticeren, behandelen en ondersteunen/begeleiden. Ondanks dat aan dit taakgebied uitgebreid is gewerkt gedurende stage in leerjaar drie is er tijdens dit afstudeeronderzoek óók aan gewerkt. Zo stond bij het aanbieden van de danslessen het ondersteunen en begeleiden van de doelgroep centraal. De verkregen resultaten van dit onderzoek maken dat ik de doelgroep nog beter onderbouwd kan ondersteunen en begeleiden ten aanzien van het derde leerjaar. Dit betekent dat ik in de toekomst niet alleen als begeleider, maar ook als behandelaar beter kan aansluiten bij de doelgroep en hetgeen wat ik vanuit dit onderzoek onderzocht heb meteen kan inzetten als dans- en bewegingstherapeut. Alhoewel er geen sprake is geweest van diagnosticeren tijdens dit onderzoek kan ik wel stellen dat ik gericht te weten ben gekomen vanuit interviews met professionals, literatuurstudie en vanuit de doelgroep zelf waar de behoeften, wensen en

mogelijkheden liggen ten aanzien van dans. Dit maakt dat ik in de therapie gericht kan zien wat er bij deze doelgroep leeft en wat er nodig is in het moment.

Organisatie

Samenwerken, rapporteren en ondernemen zijn onderdeel van het taakgebied 'organisatie'. Tijdens het onderzoek is er samengewerkt met verschillende direct betrokkenen en de opdrachtgever. In het stellen van een gezamenlijke diagnose heb ik bijvoorbeeld actief inbreng gehad. Ik stond hierbij wel open voor feedback en ideeën van anderen.

Aan het rapporteren is zorgvuldig gewerkt door de afgenomen interviews uit te werken, opvallende zaken tijdens meeloopdagen te noteren en na elke dansles de verkregen informatie vanuit de vragenlijsten en het videomateriaal uit te werken. De resultaten van het onderzoek zijn zowel schriftelijk gerapporteerd als mondeling overgedragen aan verschillende actoren uit het netwerk. Ik heb gedurende dit onderzoek ervaren hoe belangrijk het correct rapporteren wel niet is. Het is van belang dit zo snel mogelijk te doen om verlate registratie te voorkomen. Ook is het checken van informatie indien het niet helemaal duidelijk is ook belangrijk. Er kan anders fout gerapporteerd worden en gebruik worden gemaakt van interpretaties. Ik merk dat ik dit soms wilde doen tijdens de interviews met professionals of bij de evaluatievragenlijsten bij de deelnemers. Ik dacht bepaalde zaken te begrijpen en wilde hierop interpreteren en invullen. Door toch door te vragen of net iets meer te vragen werd dit uiteindelijk voorkomen.

Ik heb bewust een proactieve houding aangenomen omdat de betrokkenheid van de opdrachtgever in het begin van het onderzoek, toen de onderzoeksvraag eenmaal helder was miste. Dit zorgde ervoor dat ik eigenlijk geen andere keuze had dan het aannemen van een actieve houding. Ik ben daarom zelf het gehele onderzoek bezig geweest met ondernemen. Het uitzetten van een actienetwerk, evenals het benaderen van professionals en het afnemen van interviews, het meelopen op de woongroepen, het werven van deelnemers binnen de woongroepen, het ontwerpen en verspreiden van een poster omtrent het dansaanbod en het uitvoeren van de danslessen zijn allemaal aspecten geweest waarbij ik zelf actie heb ondernomen. Logischerwijs volgt hieruit met elke aparte persoon of organisatie een samenwerking waarin ook inzet wordt gevraagd. Als ik terugkijk naar mezelf in het begin van de studie dan kan ik stellen dat ik deze uitgezette acties nooit met zoveel eigenheid, kracht en

vertrouwen had kunnen doen. Ik heb zelf het initiatief moeten nemen om tot een gewenst resultaat te komen. Ik heb mensen moeten aanspreken en mezelf laten zien als persoon, therapeut en onderzoeker. Het nemen van initiatief is iets dat ik vaak heb ontweken en waar ik me niet prettig bij voelde omdat ik mezelf bloot moest geven en daarin onzeker was. Nu ik heb ervaren hoe positief het ook kan lopen wanneer je gewoon vertrouwt op wat je in huis hebt, ben ik die passieve, ontwijkende houding waarin ik me jaren in heb thuis gevoeld beu. Deze competentie is tijdens de opleiding volledig versterkt en maakt zelfs dat ik nu moeite heb met afwachten.

Professionalisering

Reflecteren, ontwikkelen en actualiseren staan centraal bij het taakgebied ‘professionalisering’. Reflectie is een doorlopend proces geweest tijdens het onderzoek. Reflectie vraagt om eerlijkheid, openheid en een kritische blik naar hetgeen waarop gereflecteerd wordt. De aangeboden danslessen zijn een voorbeeld waarin dit gehele taakgebied tot uiting kwam. Het begint met de ontwikkelde dansles naar aanleiding van interviews en literatuurstudie, waarvoor ook al reflectie heeft plaatsgevonden. Na elke dansles kregen zowel de deelnemers als de begeleiders de kans om te reflecteren op zowel de les als de inhoud van de werkvormen, de houding/attitude van de begeleider, de therapeutische technieken en de thema's. Deze reflecties zijn geëvalueerd en geactualiseerd zodat de volgende les met deze feedback er weer wat anders uitzag.

Deze onderzoeksvraag kwam voort uit de actualiteit die aan het begin van het onderzoek speelde in Roermond. Vanuit de ECI was er de wens om een aanbod te ontwikkelen voor moeilijk bereikbare doelgroepen, waar mensen met een verstandelijke beperking deel van uitmaken. Ik ben actief bezig geweest met het actualiseren van de danslessen om ze aan te laten sluiten op dat moment bij de deelnemers. Ook is de actuele kennis en ervaringen van professionals die dansant werken met de doelgroep hierin verweven. De resultaten van dit onderzoek kunnen ook bestempeld worden als actueel. Dit zijn namelijk de bevindingen die voortkomen uit recent verricht onderzoek.

De onderzoeksvraag begint met ‘hoe’. Hoe impliceert op welke manier iets gebeurt, of in dit geval eruitziet. Om hierachter te komen heeft er continue ontwikkeling plaatsgevonden. Het onderzoek is ontwikkelingsgericht van karakter, wat betekent dat er een groot beroep wordt gedaan op de competentie ‘ontwikkelen’. Ik heb me bezig gehouden met het ontwikkelen van

een dansaanbod voor mensen met een licht-matig verstandelijke beperking. De resultaten die voort zijn gekomen uit dit onderzoek zijn dan ook door ontwikkeling ontstaan.

Onderwijs & Onderzoek

Onderzoeken, profileren en overdragen zijn de competenties die horen bij het taakgebied ‘Onderwijs & Onderzoek’. Deze scriptie is het uiteindelijke resultaat van het doen van onderzoek. De competentie ‘onderzoek’ was voor mij een onontgonnen terrein. Ik vond het lastig om het groter geheel te zien in het plaatje en bleef vaak lang bij één onderdeel staan. In de periode dat ik me bezighield met het verrichten van onderzoek viel het me op hoezeer onderzoek overal leeft in de wereld. Ik kwam het vrijwel overal tegen of werd met andere onderzoeken geconfronteerd, op televisie of online. Tevens heb ik ervaren hoe belangrijk onderzoek wel niet is en dat ik ben gegroeid in het doen van onderzoek. Steeds meer kreeg ik betere focus of zag ik wat nu echt belangrijk was. Dit heeft ook zijn voordelen bij het onderzoeken van artikels. Ik ben nu in staat om relevante informatie te ontdekken en op een juiste en heldere manier te omschrijven.

Gedurende dit onderzoek heb ik vaak contact gezocht met verschillende instanties en professionals. Ik heb mezelf voorgesteld als dans- en bewegingstherapeut in spe. Waar ik bij de interviews met professionals die dansant met de doelgroep werken vooral heb geluisterd en heb doorgevraagd naar hun professie, ben ik bij de meeloopdagen met de woongroepen en op de onderzoeksplek zelf naar buiten getreden en heb mijzelf en het beroep geprofileerd. Er zijn steeds begeleiders aanwezig geweest tijdens het aanbieden van de danslessen. Zo is direct ervaren door betrokkenen wat we nu precies doen en welk effect dit heeft op de deelnemers. Het profileren van mezelf en het beroep is me goed afgegaan en als ik aan het aanbieden ben dan sta ik ook in mijn kracht. Vanuit de begeleiders is de feedback positief en ook zij benoemen dat deze manier van aanbieden erg veel doet met de deelnemers. Ook vanuit de ECI waren de reacties positief.

De resultaten van dit onderzoek zijn ook een profilering binnen dans- en bewegingstherapie. Hiermee is nieuwe kennis beschreven die toepasbaar is voor het beroep.

Overdracht is meerdere malen aan bod gekomen tijdens dit onderzoek. Het verloop van het onderzoek is zo nu en dan overgedragen naar de opdrachtgever. Hier was ook ruimte voor feedback. Dit doet tevens een beroep op de competentie reflecteren. Elke dansles is teruggekoppeld naar de woongroepen van de deelnemende cliënten via mail. Ik heb hier zorg

voor gedragen door de informatie inhoudelijk juist en duidelijk te formuleren naar de betrokkenen. Vanuit de geïnterviewde professionals kwam de vraag of ik de bevindingen vanuit alle interviews ook wil terugkoppelen, vanwege interesse. Ook hier staat overdracht centraal. Tot slot zijn de verkregen resultaten overgedragen aan T. Schrijnemakers en I. van Lottum.

Vanuit bovenstaande informatie kan ik concluderen dat dit afstudeeronderzoek heeft bijgedragen aan het (verder) ontwikkelen van taakgebieden en competenties. Niet alleen als dans- en bewegingstherapeut, maar ook als onderzoeker en persoon heb ik vaardigheden verworven die bijdragen aan mijn ontwikkeling. Dit onderzoek heeft ervoor gezorgd dat ik mijn methodisch handelen bij deze doelgroep heb uitgebreid en heb verdiept. Deze doelgroep spreekt mij enorm aan. De verkregen resultaten en de uitbreiding van de competenties zorgen dan ook voor veel enthousiasme om mezelf als dans- en bewegingstherapeut bij deze doelgroep nóg sterker neer te zetten.

Literatuurlijst

- Aujla, I. J., & Redding, E. (2013). Barriers to Dance Training for Young People with Disabilities. *British Journal of Special Education*, 40(2), 80-85. Geraadpleegd op 7 november 2018, van <https://zuyd.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1014630&lang=nl&site=eds-live>
- Baarda, B., de Goede, M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (2e geheel herziene druk). Groningen: Houten.
- Barnet-López, S., Pérez-Testor, S., Cabedo-Sanromà, J., Gozzoli, C., Oviedo, G., & Guerra-Balic, M. (2015). Developmental Items of Human Figure Drawing: Dance/Movement Therapy for Adults with Intellectual Disabilities. *American Dance Therapy Association*, 37(2), 135-149. Geraadpleegd op 21 februari 2019, van https://www.researchgate.net/publication/283046915_Developmental_Items_of_Human_Figure_Drawing_DanceMovement_Therapy_for_Adults_with_Intellectual_Disabilities
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Lemma.
- Bootsma, M., Verdonshot, M., Berghs, M., Witte, M., & Van de Hooren, S. (2017). *Een overzicht van indicatiegebieden voor vaktherapie bij mensen met een licht verstandelijke beperking – Resultaten uit Fase 1 van het onderzoeksproject ‘(Be)Leef in de wijk’*. Heerlen: Zuyd Hogeschool, Lectoraat Kennisontwikkeling Vaktherapieën (KenVaK).
- Clark, L. (2011). Movement Patterns and Quality of Life for Individuals with Down Syndrome: An Overview of Dance as Physical Therapy. *LOGOS: A Journal of Undergraduate Research*, 37-48. Geraadpleegd op 15 oktober 2018, van https://www.missouristate.edu/assets/honorslogos/logos_vol4_full.pdf#page=45
- Foxman, P. (1999) *Dancing with Fear: Overcoming Anxiety in a World of Stress and Uncertainty*. United States of America: Jason Aronson Inc.
- Ghanatalksbusiness. (z.d.). *Have your customers come back with these tips* [Foto]. Geraadpleegd op 18 maart 2019, van <https://ghanatalksbusiness.com/have-your-customers-coming-back-with-these-tips/>
- Ham, L. & Houkes, B. (juni 2018). *Disability. Een actiegericht onderzoek hoe dans- en bewegingstherapeuten in opleiding een bijdrage kunnen leveren aan het ontwikkelen*

- van een dansaanbod ter bevordering van sociaal contact voor mensen met een verstandelijke beperking voor ECI-cultuurfabriek Roermond (Bachelorthesis) (p.1). Heerlen: Zuyd Hogeschool.
- Hermesen, P., Keukens, R., & Van der Meer, J. (2016). *Mensen met een verstandelijke beperking*. Deventer: Van Tricht.
- Icht, M. (2019). Introducing the Beataalk technique: using beatbox sounds and rhythms to improve speech characteristics of adults with intellectual disability. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(3), 401. Geraadpleegd op 10 mei 2019, van <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=136090389&lang=en&site=eds-live>
- LOO VTB (2016). *Landelijk Domeinprofiel Bacheloropleidingen Vaktherapeutische Beroepen*. Nijmegen: LOO VTB.
- Lorenzo-Lasa, R., Ideishi, R., & Ideishi, S. (2007). Facilitating preschool learning and movement through dance. *Early Childhood Education Journal*, 35(1), 25–31. Geraadpleegd op 12 mei 2019, van https://www.researchgate.net/publication/226577072_Facilitating_Preschool_Learning_and_Movement_through_Dance
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: Praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom Lemma.
- Migchelbrink, F. (2007). *Actieonderzoek voor professionals in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP Uitgeverij B.V.
- Migchelbrink, F. (2016). *Handboek praktijkgericht onderzoek: Zorg, welzijn, wonen en werken*. (3^e gewijzigde druk). Amsterdam: SWP Uitgeverij B.V.
- Moore, C. & Yamamoto, K. (2012). *Beyond words: Movement Observation and Analysis*. London and New York: Routledge.
- Pastula, R., Stopka, C., Delisle, A., & Hass, J. (2012). Effect of moderate-intensity exercise training on the cognitive function of young adults with intellectual disabilities. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 26(12), 3441-8. Geraadpleegd op 8 mei 2019, van <http://www.pelinks4u.org/articles/JSCR%20Pastula,Stopka,Delisle,Hass-ExerCogFuncIDs.pdf>
- Pénzes, I. (2018-2019). *CA1.15-16 " Afstudeerproject"*. Module. Heerlen: Zuyd Hogeschool.
- Samaritter, R. (2009). The use of metaphors in dance movement therapy. *Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 4(1), 33-43. Geraadpleegd op 12 mei 2019, van

- https://www.researchgate.net/publication/236013748_The_use_of_metaphors_in_dance_movement_therapy
- Smeijsters, H. (2008). *Handboek Creatieve Therapie*. (3^e druk) Bussum: Coutinho.
- Stam, C. (2017, 9 januari). *Professional doet weinig aan sociaal contact gehandicapten*. Geraadpleegd op 20 oktober 2018, van <https://www.zorgwelzijn.nl/professional-doet-weinig-aan-sociaal-contact-gehandicapten/>
- Stanfield, J. S. (1973). What happens to the retarded child as he grows up? *Exceptional Children*. 39, 550-552. Geraadpleegd op 6 mei 2019, van <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2701149/>
- Stickley, T., Crosbie, B., & Hui, A. (2011). The Stage Life: Promoting the inclusion of young people through participatory arts. *Britisch Journal of Learning Disabilities*, 4(40), 251–258. Geraadpleegd op 6 mei 2019, van https://www.researchgate.net/publication/263110186_The_Stage_Life_Promoting_the_inclusion_of_young_people_through_participatory_arts
- Tomassen, G., & De Wit, J. (z.d.) *Eenzaamheid aanpakken is maatwerk*. Geraadpleegd op 10 oktober 2018, van <https://www.leerzelfonline.nl/actueel/78/eenzaamheid-aanpakken-is-maatwerk.html>
- Van der Aa, M. (mei 2008). *Bewegen met kinderen met een verstandelijke beperking. De bewegingspedagogiek van Veronica Sherborne* (Bachelorthesis) (p.1). Tilburg: Fontys Hogeschool.
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken*. Amsterdam: Boom Lemma.
- Zorgvisie. (z.d.). *Gehandicaptenzorg*. Geraadpleegd op 10 oktober 2018, van <https://www.zorgvisie.nl/thema/gehandicaptenzorg/#read-more>

Bijlagen

Bijlage A: PICO vragen + zoekgeschiedenis

PICO vragen: - Hoe kan dans- en bewegingstherapie bijdragen aan de kwaliteit van leven bij mensen met een verstandelijke beperking? - Hoe kan dans- en beweging bijdragen aan de kwaliteit van leven bij mensen met een beperking? - Welke werkvormen/welke soort dans sluit aan bij mensen met een verstandelijke beperking? - Hoe is het sociale contact bij mensen met een verstandelijke beperking?			
Zoektermen NL	Synoniemen	Zoektermen ENG	Synonyms
Verstandelijke beperking	Geestelijke handicap, verstandelijke handicap	Mentally disabled, Learning disability, learning disabilities	Disadvantaged, disabled, Mentally handicapped, disability, intellectual disability
Danstherapie	Dans- bewegingstherapie, creatieve therapie, bewegingstherapie, vaktherapie	Dance therapy	Dance movement therapy, Arts therapies

Beweging	Bewegen	Movement	Move, moving
Dans	Dansant, dansen	Dance	Dancing
Sociaal contact	Sociale vaardigheden, socialiteit	Social contact	Social skills
Boolean Search	Databank(en)	Resultaten	
Mentally Disabled AND Dance Therapy	DiZ	2708 hits 2 bruikbaar	
Mentally Disabled AND Dance AND Movement	DiZ	3726 hits 4 bruikbaar	
Intellectual Disability AND Arts Therapies	DiZ	101 hits 1 bruikbaar	
"Intellectual Disability" AND "Dance Therapy"	DiZ	57 hits 2 Bruikbaar	
"Dance Therapy" AND "Disadvantaged"	DiZ	100 hits 5 bruikbaar	

"Sherborne" AND "Mentally Disabled"	DiZ	38 hits 2 bruikbaar
Handsearch		Resultaten
Boeken in bibliotheek Zuyd Hogeschool		7 exemplaren 3 bruikbaar
Referenties gevonden artikels		1 exemplaar 1 bruikbaar
HBO Kennisbank		-
Actuele bronnen		3 exemplaren 3 bruikbaar

Figuur 16. Overzicht van PICO vragen en zoekgeschiedenis.

Bijlage B: Ondertekend akkoordformulier

Akkoordformulier afstudeer(onderzoeks)project 2018-2019 opleiding VT Zuyd

Voor + achternaam student	Fleur Janssen			
Studentnummer	1418653			
Medium student	☐ beeldend	☒ <u>dans</u>	☐ drama	☐ muziek
onderzoekslijn ¹	☐ Kind & Jeugd ☐ GGZ ☐ Ouderen ☐ Somatic ☐ Werkingsmechanisme van het medium ☒ Wijkgerichte zorg ☐ Technologie i.d. zorg ☐ Interdisciplinair werken ☐ Meten			

Korte beschrijving van het project (probleem, doelgroep, projectplan, doelstelling, design)	Bij de ECI Cultuurfabriek in Roermond is er tot op heden geen dansaanbod voor de kwetsbare doelgroepen; ouderen en mensen met een beperking. In het verleden is er onderzoek gedaan, echter is geen aanbod ook zo vormgegeven dat het goed geïmplementeerd en overgenomen kan worden. Dit vormt een onderdeel van het probleem. De vraag is om een dansaanbod te ontwikkelen ter bevordering van sociaal contact voor mensen met een verstandelijke beperking (de doelgroep). Mijn uiteindelijke product zal een draaiboek zijn waarin het aanbod vast komt te liggen. Het is tevens zo vormgegeven dat het geïmplementeerd kan worden door de ECI. Het onderzoeksdesign dat van toepassing zal zijn op dit onderzoek is het actiegericht onderzoek. Het heeft een ontwikkelingsgericht karakter omdat er een aanbod wordt ontwikkelt met en in de praktijk.
---	--

¹ vink aan binnen welke onderzoekslijn(en) je onderzoeksproject past

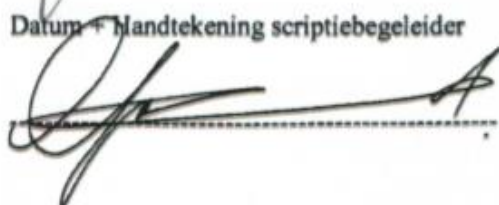
Onderzoeksdoel	Het doel is om een dansaanbod ter bevordering van sociaal contact te creëren voor mensen met een verstandelijke beperking en om dit dusdanig vorm te geven dat de ECI dit kan implementeren.
Onderzoeksvraag	Hoe ziet een dansaanbod eruit voor mensen met een verstandelijke beperking binnen de ECI in Roermond ter bevordering van sociaal contact?
Naam opdrachtgever of contact persoon	Thijs Schrijnemakers / ECI Cultuurfabriek
Email adres opdrachtgever of contact persoon	Thijs.Schrijnemakers@ecicultuurfabriek.nl
Naam scriptie begeleider	Jenneke van Geest

Datum + Handtekening opdrachtgever

05-11-2018

Datum + Handtekening scriptiebegeleider

01.11.2018

Opmerking: het akkoordformulier is destijds ondertekend door J. van Geest. Omdat I. van Keulen mijn scriptiebegeleidster is geworden staat haar handtekening hier niet op. Wél kan ik aangeven dat zij ook akkoord is gegaan met het onderzoek. Haar handtekening is gezet op het onderzoekscontract, zie onderstaande afbeelding.

Artikel 4

Globale omschrijving van de onderzoeksstage (gehele onderzoeksvoorstel wordt als bijlage toegevoegd):

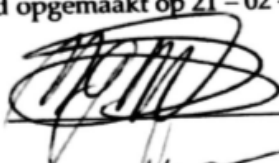
De vraag is om een dansaanbod te ontwikkelen ter bevordering van sociaal contact voor mensen met een matig verstandelijke beperking. Het uiteindelijke product zal een draaiboek zijn waarin het aanbod vast komt te liggen. Het is tevens zo vormgegeven dat het geïmplementeerd kan worden door de ECI.

Aldus aangegaan en in drievoud opgemaakt op 21 - 02 - 2019

De stagebiedende instelling:

De onderwijsinstelling:

De stagiair:

 Thijs Schrynemakers.
 Ina van Keulen
Fleur Janssen

Bijlage C: Vragenlijst deelnemers

1. Vond je het dansen/de dansles leuk?
2. Waarom?
3. Vond je iets (een oefening/dansje) moeilijk?
4. Zo ja, waarom?
5. Bij welk dansje/oefening voelde je je het fijnst?
6. Wil je mij nog iets vertellen over deze les?

Ghanatalksbusiness, z.d.

Bijlage D: Vragenlijst begeleiders

1. Welke werkvormen/oefeningen vind je goed/niet goed aansluiten (rondom sociaal contact) en waarom?
2. Wanneer zie je het meeste plezier bij de deelnemers?
3. Wanneer zie je het meeste sociaal contact tussen de deelnemers?
4. Wat roept mijn houding/attitude bij jou op? Wat doet dit voor de deelnemers?
5. Vallen er andere dingen je op?
6. Wat vind je van de les?

Bijlage E: Poster dansaanbod

Opgenomen op de volgende bladzijde.

Wil jij dansen in je
vrijetijd? Dat kan!
Doe dan nu mee aan het
onderzoek...

ECI
CULTUUR
FABRIEK

DANCE-

Waar: ECI

Wanneer: zaterdag 6, 13
en 20 april -

Voor wie:
mobiele bewoners
vanuit WBC
locaties van PSW
rondom Roermond

Contact: 1418653janssen@zuyd.nl of 06-
12989080

ECI cultuurfabriek
ECI 13
Postbus 199
6040 AD Roermond
+31 (0)475 317 171
www.ecicultuurfabriek.nl

